Dynamic keâceeovee-8

1 ØeeLevee

ØeMveeJeuee

j Ûevee l cekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) ØeYe me (Ke) mekeâš-meeiej ce (ie) jJeeõveeLe šieej

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej oeepeS

Gòej— (keâ) Øemlele keâeJelee keâ jÛeeÙelee jJeeõveeLe šieej n~

(Ke) Øemlele keâeJelee ce keâeJe ve nce meYee keâe Ùen meoMe eoÙee n ekeâ nce Dehevee DeelceMeekele hej eJeMJeeme jKele nS Gme hejce cerneMeekele keâ Øeele ßeoOeeJeeve yeve Deej oeveleecekele peeJeve epeS~

(ie) Ùen ØeeLevee ieele DevÙe ØeeLevee ieele me eYevve n, keÙeeekeâ Fmece keâeJe eJeheellleÙee me yeÛeve keâe Jej vene ceeie jne n~ Deehele Gveme ue [ve keâe Jej ceeie jne n~

(le) keâeJe ØeYe me mekeâŠe me ue [ve keâ eueS Deelce yeue ceeie jne n~

3. Meyoe keâe GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

eueeKele ØeMve

1. mene eceueeve keâeepeS—

Gòej— lej
JÙeeLele
leje
cej e
mekeâŠ
meKe-Yej

meeiej
Delej
eÛelle
#eCe
oJeej
meneÙelee

2. keâeJelee keâe heekeleÙee heCe keâeepeS—

Gòej— (keâ) Deheve oKe me JÙeeLele eÛelle keâe
meelJevee ove keâe eYe#ee vene ceeielee;
'oKee hej eJepeÙe heeT'
Ùene DeeMeeJeeo o—Ùene ØeeLevee n!

(Ke) 'cePe yeÛee ue' Ùen ØeeLevee uekeâj
ce lej oj hej vene DeeÙee;
keâJeue mekeâš-meeiej ce lejle jnve
keâe Meekele ceeielee n~

3. evecveeueeKele heekeleÙee keâe DeeMeÙe mhe<š keâeepeS—

Gòej— (keâ) Deheve ..... ØeeLevee n!

DeeMeÙe—Fve heekeleÙee ce keâeJe ØeYe me Ùen ØeeLevee keâj jne n ekeâ n ØeYe Deehe nce oKe me Yej ùoÙe keâe lemeuuee ove keâe eYe#ee ve o yeeukeâ Deehe cePe Smee DeeMeeJeeo o ekeâ ce Deheve meYee oKee keâe mJeÙe oj keâj mekeâ~

(Ke) memeej keâ ..... ve nDee;

DeeMeÙe—Fve heekeleÙee ce keâeJe ØeYe me Ùen ØeeLevee keâj jne n ekeâ n ØeYe, oeveÙee keâ DeMeYe, eJeheelle Deej Úue keâheš meye cej ne YeeiÙe ce DeeS n~ Fve meYee YeoYeeJee keâ keâejCe Yee cejle Deelcee keâYee keâcepeej ve ne~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) keâeJe ve ØeLece heekeleÙee ce eJeheelleÙee me YeÙeYeele ve neve keâe ØeeLevee keâe n~

(Ke) memeej keâ Deeve<š, DeveLe Deej Úue-keâheš ne keâeJe keâ YeeiÙe ce DeeS n~

(ie) peye meeje oeveÙee keâeJe keâe Gheneme keâj keâeJe Gme meceÙe Meekeâle ve neve keâ eueS keân jne n~

Yee<ee-%eeve

5. evecveeueeKele Meyoe keâe JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— eJeheeòe = Je + F + he + De + le + le + De + F keâeLele = keâ + De + Le + F + le + De

mJeekeâej = me + Je + F + keâ + Dee + j + De meneÙelee = me + De + n + Dee + Ùe + De + le + Dee

Deeve<š = De + ve + F + <e + š + De Meekele = Me + De + keâ + le + F

6. evecveeueeKele Meyoe keâ meceeveeLee Meyo eueeKeS—

Gòej— eJeheelle = cemeeyele ØeeLevee = eJevelee

eYe#ee = YeeKe Deeve<š = DeJeeeÚle

ØeYeeJe = Demej meeiej = meceõ

7. evecveeueeKele Meyoe me JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) oJeej = ceeoj keâ oJeej meYee keâ eueS meoJe Keue jnle n~

(Ke) eÛelle = nce Dehevee eÛelle Meele jKevee ÛeeenS~

(ie) DeJeMe = keâeJe keânlee n ekeâ Jen oevelee mJeekeâej keâjve DeJeMe vee yeve~

(le) Meekele = veeje Meekele ceneve n~

(*) Gheneme = nce ekeâmee keâe Gheneme vene keâjvee ÛeeenS~

8. evecveeueeKele JeekeÙee ce DeeS DeMeoOe Meyoe keâe MeoOe keâjkeâ JeekeÙe heve: eueeKeS—

Gòej— (keâ) n ØeYe! eJeheelleÙee me j#ee keâje~

(Ke) ce omej hej eJepeÙe heeT Smee DeeMeeJeeo ÛeeenS~

(ie) ce keâYee oevelee mJeekeâej keâjkeâ DeJeMe ve yeve~

(le) ce keâJeue mekeâš-meeiej ce lejle jnve keâe Meekele ceeielee n~

(*) Ùen Yeej Jenve keâjkeâ Ûeuelee jn~

9. evecveeueeKele JeekeÙee ce DeeS meJeveece Meyo ÚeešS—

Gòej— (keâ) ce, lej (Ke) Deheve (ie) Ùene

(le) leje, cePe (*) ceje, Fve (Ûe) ceje~

e>eâÙeelcekeâ keâeÙe

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

2 je<š keâe mJe¤he

ØeMveeJeuee

jÛeveelcekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) Yeece, peve Deej memkeâele me (Ke) ceve<Ùee keâ eyevee (ie) memkeâele

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gòej oeepeS—

Gòej— (keâ) Yeece keâe eveceeCe oJee ve ekeâÙee n~

(Ke) eJe%eeve Deej GoÙece oevee keâe eceueekeâj je<š keâ Yeeelekeâ mJe¤he keâe {eÛee leÙeej keâjvee n~

(ie) ceve<Ùe keâ DeYeeJe ce je<š keâe keâuhevee DemeYeJe n~

(le) Yeece, Yeece hej yemeve Jeeue peve Deej peve keâe memkeâele keâ mecceueve me je<š keâe mJe¤he yevelee n~

3. MeyoeÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

eueeKele ØeMve

1. mene eceueeve keâeepeS—

Gòej— Yeece
vej
eveceeCe
Oece
ceelee
GlLeeve

ehelee
eJeOJeme
heleve
DeekeâeMe
veeje
DeOece

2. evecveeueeKele heekele keâe DeeMeÙe mhe<š keâeepeS—

Gòej— 'meceJeÙeÙekele ..... ¤he n~'

DeeMeÙe—Fme heekele keâe DeeMeÙe Ùen n ekeâ je<š ce memkeâele keâe heâueeve keâ eueS Ùen DeeJeMÙekeâ n ekeâ ueeie Deeheme ce eceue-peuekeâj jn Deej Skeâ omej keâ meeLe meYee eJe<eÙee ce meceJeÙe keâj~

3. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) Yeece keâe eveceeCe oJee ve ekeâÙee n~

(Ke) Oejlee ceelee keâe keâeKe ce pee DeceuÙe eveeOeÙee Yeje n, epevekeâ keâejCe Jen JemeOeje keânueelee n~

(ie) peve keâ keâejCe ne heLJee ceeleYeece keâe me%ee Øeehle keâjlee n~

(le) ceelee Deheve meye he$ee keâe meceeve YeeJe me Ûeenlee n~

(*) je<š keâe leemeje Deie memkeâele keâe memkeâele n~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS

Gòej— (keâ) je<šeÙelee keâe pe[epelevee cepeyele neiee je<šeÙe YeeJee keâe DekeâjCe Glevee eJemlele neiee FmeeueS nce heLJee keâ Yeeelekeâ mJe¤he keâe meheCe peevekeâeje nevee DeeJeMÙekeâ n~

(Ke) Oejlee ceelee keâe keâeKe ce yenle mee DeceuÙe eveeOeÙee Yeje n epemekeâ keâejCe Jen JemeOeje keânueelee n~

(ie) Jen JÙeekele pee heLJee keâ meeLe ceelee Deej he$e keâ meyeOe keâe mJeekeâej keâjlee n, Gme ne heLJee keâ Jejoevee ce Yeeie heeve keâe DeeOekeâej n~

(le) eJeeYevveleeS nele nS Yee ueeiee keâe meeneoYeeJe Fme Øekeâej me DeKe[n ekeâ ceeleYeece keâ meeLe Gvekeâe pee meyeOe n Gmece ekeâmee Yee Øekeâej keâe YeoYeeJe Glhevve vene ne mekeâlee n meYee ueeiee keâ eueS Deeie ye{ve keâ meceeve DeJemej GheueyOe n Deej meYee keâ mece«e eJekeâeme me ne Fme Oeje keâe eJekeâeme ne mekeâlee n~

(*) memkeâele ne peve keâe ceemle<keâ n Ùen Skeâ heCe melÙe n~ memkeâele keâ eJekeâeme Deej DeYÙeoÙe keâ oJeeje ne je<š keâe JeeOOe meYeJe n je<š keâ mece«e ¤he ce Yeece Deej peve keâ meeLe-meeLe peve keâe memkeâele keâe cenlJeheCe mLeeve n Ùeeo Yeece Deej peve Dehevee memkeâele me eJejenle keâj eoS peeS lee je<š keâe ueehe mecePevee ÛeeenS~ peeJeve keâ eJeŠhe keâe he<he memkeâele n~ memkeâele keâ meeoÙe Deej meejYe ce ne je<šeÙe peve keâ peeJeve keâe meeoÙe Deej ÙeMe Delevee nle n~

(Ûe) ueKekeâ ve keâuhevee keâe n ekeâ heJepee ve Ûeej$e Deej Oece, eJe%eeve, meeenlÙe, keâuee Deej memkeâele keâ #e$e ce pee keâÚ Yee hej e›eâce ekeâÙee n Gme meej eJemleej keâe nce ieejJe keâ meeLe OeejCe keâjle n Deej Gmekeâ lepe keâe Deheve YeeJee peeJeve ce mee#eele oKevee Ûeenle n~ Ùene je<š meJeOeve keâe mJeeYeeeJekeâ Øekeâej n~

Yee<ee-%eeve

5. evecveeueeKele Meyoe kee m$eeeueie ce eueeKeS¡ª

G°ej¡ª yeueJeeve = yeueJelee ieCeJeeve = ieCeJelee

?eeceeve = ?eeceele YeieJeeve = YeieJelee

¡èheJeeve = ¡èheJelee oëëJeeve = oëëJelee

6. evecveeueeKele Meyoe ce eJeMe<eCe-eJeMe<ëë Meyo ëë?S ¡ª

G°ej¡ª Meyo	eJeMe<eCe	eJeMe<ëë
Deceuëë eveeOeëëe	Deceuëë	eveeOeëëe
Deeveo?eokeleJëë	Deeveo?eo	keleJëë
ieYeej meeieej	ieYeej	meeiej
GhepeeT Meeke?le	GhepeeT	Meeke?le
keMeue eMeuhee	keMeue	eMeuhee
eJeMeeue ?eeieCe	eJeMeeue	?eeieCe

7. hee?e ¡®eveeJ Ghemeie Jeeue leLee hee?e ¡®meeJ Ghemeie Jeeue Meyo eueKekej Gveke DeLe Yee eueeKeS¡ª

G°ej¡ª					
evej	+	peve	=	evepeve	mevemeeve
evej	+	DehejeOe	=	evejhejeOe	yeieveen
evej	+	peve	=	evepeve	mevemeeve
evej	+	ieCe	=	eveieCe	eyevee ieCe ke
evej	+	ceue	=	eveceue	meehe
me	+	he$e	=	mehe$e	he$e ke meeLe
me	+	heue	=	meheue	keeceëëye
me	+	noëë	=	menoëë	oëëue noëë
me	+	Oece	=	meOece	Oece ke meeLe
me	+	peeJe	=	mepeeJe	peeeJele ?eeeCe

8. evecveeueeKele Meyoe me Jeeke?ëëyeveekej eueeKeS

G°ej¡ª (ke) eveYeëëlee = nce meoJe eveYeëëlee ke meeLe peevee ?eeenS~

(Ke) Deceuëë = meceëë Deceuëë n~

(ie) keMeue = Dekeyej Ske keMeue ëëoOee Le~

(le) ieYeej = yeëëlee pevemeKëëe kee mecemëëe yenle ieYeej n~

(*) eJeMeeue = enceeueëë heJele yenle eJeMeeue n~

(?e) Meeke?le = melëëce yenle Meeke?lenelee n~

e?eëëlceke-keeëë

G°ej¡ª ëëse mJeëëkej~

3 heejßece keâe cenlJe

ØeMveeJeuee

jÛeveelcekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) heejßece (Ke) peuelee nDee oehekeâ (ie) heejßecee nevee

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ GIIej oeepeS—

Gòej— (keâ) peeJeve ce heejßece FmeeueS DeeJeMÙekeâ n keÙeeekeâ keâeF Yee keâeÙe eyevee heejßece keâ mene Øekeâej me vene ekeâÙee pee mekeâlee n heejßece ne meheâuelee keâe keâpee nelee n~

(Ke) Deheve Deehe keâe cenvele me yeÛeeve Jeeuee Deeocee ceo keâ meceeve %eeve jenle leLee meKe me JeeÛele jn peelee n~

(ie) oJejepe eveØeve leLee heejßecee yeeuekeâ Lee~

(le) Dehevee hee'' jepe ve he{ve hej eyevee Ùeeo ekeâS nS keâeÙe keâe cee$ee ye{ mekeâlee n Deej Fmeme nceej Demeheâue neve keâe meYeeJevee Yee ye{ mekeâlee n~

3. Meyoe keâe GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

eueeKele ØeMve

1. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (7) (Ke) (7) (ie) (3) (le) (3) (*) (3)~

2. evecveeueeKele heekeleÙee keâe DeeMeÙe mhe<š keâeepeS—

Gòej— (keâ) eJeoÙeeLee ÙeMe ..... mekeâle n~

DeeMeÙe—Fme heekele keâe DeeMeÙe Ùen n ekeâ eJeoÙeeLee peye heejßece keâjlee n leYee Jen meheâue nelee n epemekeâ keâejCe Gme peeJeve ce ÙeMe Je meceeoØe Øeehle nelee n FmeeueS ØelÙekeâ eJeoÙeeLee keâe heejßece ¤hee yeepe yeevee ÛeeenS leeekeâ Jen YeeJe<Ùe ce ÙeMe ¤he heâue keâe Øeehle keâj mekeâ DeLeele Skeâ eJeoÙeeLee keâ eueS Ùen DeeJeMÙekeâ n ekeâ Jen meoe heejßece keâjve keâ eueS GoÙele ne epememe Gmekeâe peeJeve meheâueleeDee me Deele-Øeele ne peeS~

(Ke) he®<eeLee ..... peelee n~

DeeMeÙe—he®<eeLee JÙeekele keâYee Yee keâeÙe keâe keâe''velee DeLeJee Gmece ueieve Jeeuee cenvele me heeÚ vene nšlee n Jen ØelÙekeâ keâeÙe keâe Deheve ueieeleej heejßece keâ oJeeje meYeJe yevee uelee n Deej Gmece meheâuelee Øeehle keâjlee n~

3. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) Fme oe [keâe veece ne heejßece n~

(Ke) peeJeve ce heejßece keâjve me ne meheâuelee eceuelee n~

(ie) peeJeve ce meheâuelee keâe henuee emeoØeele n GÅeeie~

(le) heejßece ne eJeoÙeeLee keâe keâlleJÙe n~

(*) YeeiÙe keâe eveceeCe Yee keâje Deej YeeJe<Ùe keâe eveceeCe Yee~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ GIIej eueeKeS—

Gòej— (keâ) Mej keâ GoenjCe me ueKekeâ ve meceePeeÙee n ekeâ eyevee heejßece keâ meheâuelee vene eceuelee, pee JÙeekele heejßece vene keâj mekeâlee Jee Dehevee YejCe-hee<eCe vene keâj mekeâlee n hejle pee JÙeekele eyevee Deeueme keâ keâeÙe keâjlee n Jen ne Dehevee YejCe-hee<Ce mejuelee me keâj mekeâlee n heejßecee JÙeekele meoJe ne Deheve me DeeØekeâ yeueJeeve JÙeekele me cekeâeyeuee keâjve keâ eueS leÙeej jnlee n~

(Ke) Skeâ eove Skeâ eveØeve yeeuekeâ ØeØeeveeÛeeÙe keâ heeme ieÙee Deej yeeuee, ''ceneoÙe, ceje FÛÚe Deehekeâ eJeoÙeeueÙe ce jnkeâj eMe#ee Øeehle keâjve keâe n~ ce yenle iejeye n Deej ekeâmee Øekeâej keâe Yee meneÙelee keâ eyevee he{ vene mekeâlee~ pee keâece Deehe cePe meehele, Dehevee Meekele keâ Devemeej Gme ce heje keâjve keâe ØeÙelve keâ¤iee~''

ØeØeeveeÛeeÙe, ''ce keâme peeve ekeâ lece ceje FÛÚe keâ Devemeej keâece keâjeie?''

yeeuekeâ, ''Deehe Skeâ mehleen lekeâ cePeme keâece keâjJeekeâj oKe mekeâle n~ Ùeeo ce Deheve keâeÙe me Deehekeâe mele<š ve keâj mekeâe lee Deehe cePe evekeâeue mekeâle n~''

yeeuekeâ ce he{ve keâe lee>e DeeYeuee<ee keâe oKekeâj ØeOeeveeÛeeÙe ve Gme Pee[ve-yenejve Deej leŠe yepeeve keâe keâece meehe eoÙee~ Jen keâYee Yee Deheve keâecee ce e{ueeF vene keâjlee Lee~ Fve keâecee keâ DeueeJee Yee Jen ye{F keâe keâece keâjlee Lee~ Fme keâceeF me Jen Dehevee leLee Deheve heejJeej keâe KeÛee Ûeueelee Lee~ Dehevee keâeÙe keâjve keâe Meekele, Â{lee Deej heejßece keâ yeueyele hej Deeie Ûeuekeâj Ùene yeeuekeâ meÙekele je<Š Deceejkeâe keâe je<Šheele Ûevee ieÙee~

(ie) ueKekeâ Øekeâele me ØejCee ueve keâe yeele FmeeueS keâj jne n keÙeeekeâ eyevee ØeÙelve keâ Øekeâele keâe Yee keâÚ Øeehle vene nelee n~ ceOecekeKee ØelÙekeâ heâue hej pee-peekeâj ne ceOe Øeehle keâjlee n~ Ûecekeâlee nDee meÙe, peieceieelee nDee Ûeeo, eŠceeŠcele leej leLee Dehevee ne keâeue hej lecelee nF ieeue heLJee—Ùe Skeâ omej keâ Fo-eieo evejlej DeveMeemeve ce Ûekekeâj keâeŠ jn n~ meoe iepele nS Pejve, mejmejelee nF heJeve—Ùe meYee Skeâ ne meoMe o jn n GoÙeeie keâje, GoÙeeie keâje~

(le) oJejepe keâe meheâuelee keâe jepe cenvele leLee heejßece Lee?

(*) oJejepe ve oe ieJeene ceeuee leLee JeoOee me ieJeene eoueJeekeâj Dehevee yeieveene heMe keâe~

(Ûe) 'ieejheâeu[' keâe GoenjCe ueKekeâ ve Ùen mhe<š keâjve keâ eueS eoÙee n ekeâ keâeÙe keâjve keâe Meekele, Â{lee Deej heejßece keâ yeueyele hej ne meheâuelee Øeehle keâe pee mekeâlee n~

(Ú) eJeoÙeeeLeÙee keâ heejßece keâ yeej ce ueKekeâ ve keâne n ekeâ eJeoÙeeeLeÙee keâe Dehevee hee" jepe keâe jepe Ùeeo keâjle jnvee Ûeeenš, vene lee Skeâ eove keâe he{e nDee hee" omej eove hej Úe[ve me Yeue peeSiee Deej FkeâŠ"e ne peeSiee Deej lecn Skeâ yenle ye[e Yeej ueieve ueieiee~ eveMeÛeÙe ne Jen eove oj vene peye lecn Fme ueehejene Deej DeeuemÙe keâe heâue Demeheâuelee keâ ¤he ce oKevee he[iee~ peye lecn keâeF hee" mecePe ce ve DeeS lee yeej-yeej OÙeeveheJekeâ he{e~ Gme hee" keâe eyeukeâue ne cele Úe[oe~ eheâj Jen eove oj vene peye Gme DeYÙeeme Deej heejßece keâe heâue lecnej eueS heje#ee ce leLee peeJeve ce ueeYekeâje emeoOe neiee~

(pe) DeeoMe eJeoÙeeLee keâe keâÚ Yee keâe"ve Ùee DemeYeJe vene mecePevee Ûeeenš keÙeeekeâ heejßece lee Gmekeâe menÙeeiee n~ Jen GoÙece keâjiee lee eveMÛeÙe ne meheâuelee Gmekeâ keâoce Ûeceiee~ he®<eeLee keâ eueS ØelÙekeâ DemeYeJe keâeÙe Yee meYeJe leLee keâe"ve Yee mejue ne peelee n~ DeeoMe eJeoÙeeLee keâe Deheve eJeoÙeeLee peeJeve ce keâYee Yee meKe keâe keâecevee vene keâjvee Ûeeenš leYee Jen Deheve ue#Ùe keâe Øeeehle keâj mekeâlee n~ leYee eJeÅee Gmekeâe Skeâ Deie yeve mekeâlee n~

Yee<ee-%eeve

5. keâce keâ DeeOeej hej Fve JeekeÙee ce ØeÙekele Dekeâcekeâ, mekeâcekeâ leLee oeJekeâcekeâ e>eâÙeeDee keâ Yeo eueeKeS—

Gòej— (keâ) mekeâcekeâ (Ke) mekeâcekeâ (ie) oeJekeâcekeâ
(le) oeJekeâcekeâ (*) mekeâcekeâ (Ûe) oeJekeâcekeâ ~

6. evecveeueeKele JeekeÙee ce e>eâÙeeDee keâe eueie Deej JeÛeve ekeâme heo keâ Devemeej eveOeeejle n, yeleeFS

Gòej— (keâ) heeuueie, SkeâJeÛeve (Ke) heeuueie, SkeâJeÛeve (ie) m$eeeueie, SkeâJeÛeve
(le) heeuueie, SkeâJeÛeve (*) heeuueie, SkeâJeÛeve (Ûe) heeuueie, SkeâJeÛeve

7. evecveeueeKele JeekeÙee ce me ØeeJeMe<eCe Meyo ÚeeŠS—

Gòej— (keâ) yenle (Ke) DelÙeeOekeâ (ie) DelÙeeOekeâ
(le) yenle (*) DelÙeeOekeâ

8. evecveeueeKele Meyoe keâ oe-oe heÙeeÙeJeeÛee eueeKeS—

Gòej— YeeiÙe = ekeâmcele lekeâoej
celÙe = ceele cejCe
memeej = oeveÙee peie

Jeve = peieue DejCÙe
Ûeeo = Ûeõcee eveMeeheele
eveOeve = iejeye keâieeue

9. evecveeueeKele Meyoe keâe eJe«en keâjkeâ eueeKeS—

Gòej— oe-Ûeej = oe Deej Ûeej
nmelee-Keuelee = nmelee Deej Keuelee

Dehevee-hejeÙee = Dehevee Deej hejeÙee
neeve-ueeYe = neeve Deej ueeYe

neLe-hej = neLe Deej hej ceelee-ehelee = ceelee Deej ehelee

Skeâ-omej = Skeâ Deej omej heehe-heCÙe = heehe Deej heCÙe

e>eâÙeeIcekeâ-keâeÙe

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

4 meeS

ØeMveeJeuee

j Ûevee Icekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) oo Yeje (Ke) keâvÙee me (ie) Deppe keâ ehelee keâ oemle

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ GIlej oeepeS—

Gòej— (keâ) he$e cecemheMee, keâ®CeeceÙee leLee oo Yeje Lee~

(Ke) ehelee keâe he$e heekeâj yeÛÛee keâ cejPeeS Ûenj eKeue G"~

(ie) Deppe keâe hejmkeâej ce keâceje, iecemeš leLee ceniee meoj le[e eceuee~

(le) nceeje peeJeve keâÚ leleDee keâ menej eškeâe n Ùeeo Jen šškeâj eyeKej peeS lee heueYej ce heevee keâ yeueyeuee keâe lejn meye meceehle ne peeSiee~

3. Meyoe keâe GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

eueeKele ØeMve

1. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (3) (Ke) (3) (ie) (7) (le) (7) (*) (3)~

2. evecveeueeKele heekele keâe DeeMeÙe mhe<š keâeepeS—

Gòej— 'nce oyeue ..... keâ menej~'

DeeMeÙe—GheÙekele heekele keâe DeLe Ùen n ekeâ ceve<Ùe keâ heeme keâeF DeveoKee menejе ne DeLeele nceej ceve ce ekeâmee menej keâe DeeMee ne lee Ûeen nce Jene me keâeF ceoo ve eceue eheâj Yee nce keâcepeej nele nS Yee, Dekeâue nele nS Yee ekeâlevee ne keâe"veeFÙee me heej hee peele n~ keâJeue Skeâ eJeMJeeme keâ menej~

3. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS

Gòej— (keâ) [ekešje ve DeehejMeve keâe meueen oe n~

(Ke) DeyeeOe yeÛÛe ®ueeF-Yeje DeeKee me cee keâe cen leekeâle~

(ie) Jej keâe leueeMe ce DeeOekeâ Yeškeâve keâe DeeJeMÙekeâlee ve nF~

(le) ØelÙellej ce eJemlele he$e eceuee~

(*) nceeje peeJeve keâÚ Sme ne leleDee keâ menej eškeâe jnlee n~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ GIlej eueeKeS

Gòej— (keâ) he$e keâ Devemeej vejeyee me Deeve Jeeue he$e ekeâmee me eueKeJeeS nS FmeeueS nele Le keÙeeekeâ neLe keâ DeehejMeve keâ yeeo Deye Jen he$e vene eueKe mekeâle Le ueekeâve JeemleJe ce Jen cej Ûekeâ Le FmeeueS Jen Keo he$e vene eueKe mekeâle Le~ Deej he$e ekeâmee Deej keâ oJeeje eueKeJeeS nS nele Le~

(Ke) he$e keâ Devemeej leve keâe Meeoe ce Gmekeâ ehelee FmeeueS vene Dee heeS Le, keÙeeekeâ Gmekeâ ehelee ve pee veÙee keâejeyeej Me¤ ekeâÙee Lee Gmece cepeoje keâe n[leeue Ûeue jne Lee Deej Sme mekeâeš keâ meceÙe Je Ùen meye Úe[keâj vene Dee mekeâle Le~

(ie) he{eF ce ØeLece jnve hej Deppe keâe Gmekeâ ehelee keâe Deej me keâecelee keâceje, iejce meš keâe keâhe[e leLee meoj le[e eceuee~

(le) yeej-yeej yeueeve hej Yee peye Deppe keâ heehee vene Dee heeS lee Deppe ve vejeyee henÛekeâj heehee keâe Ûeekeâeve keâe eveCeÙe eueÙee?

(*) Deppe keâ ehelee keâ eveOeve keâe yeele keâe Gvekeâ ece$e ve Fleve Je<e eÚheekeâj FmeeueS jKee keÙeeekeâ Ùeeo Je Smee vene keâjle lee MeeÙeo Deppe keâe heejJeej hejle lejn ššKeâj eyeKej ieÙee nelee~

Yee<ee-%eeve

5. Sme ne keâÚ DevÙe JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— lecnej ÛeeÛee keâme n?

DeÛÚ n~	(ÛeeÛee DeÛÚ n)
ÛeeÛee?	(ÛeeÛee keâmee n)
"ekeâ n~	(Je "ekeâ n~)
keâne keâeF keâe"veeF lee vene?	(vene keâeF keâe"veeF vene n)

6. Fve JeekeÙee keâe Skeâ ne keâlee (GooMÙe) n—yeÛÛe! Ùeeo ØelÙekeâ JeekeÙe keâ meeLe 'yeÛÛe' pee[e peeS lee keÙee Jemee ne ØeYeeJe jniee pemee ve pee[ve hej n? keÙee? eueeKeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

7. evecveeueeKele JeekeÙee keâe pee[keâj leevee Øekeâej keâ JeekeÙe yeveeFS—

Gòej— (keâ) helvee he$e he{lee Lee~ he$e he{keâj jelee Lee~

(Ke) eškeâš Kejeo eueÙee Deej heemeheeš, Jeemee Yee oKele ne oKele yeve ieÙee~

(ie) lece mejmeype ne ieS lee cejle JeÛeve hejle ne ieÙee~

8. evecveeueeKele MeyOe me JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) ®iCe = jenue keâe he$e heekeâj Gmekeâe ®iCe helvee keâe mJeemLÙe "ekeâ neve ueielee n~

(Ke) Depeeye = oJeole keâe he$e ye[e Depeeye n~

(ie) eJeueye = jueiee[e Deheve ieleJÙe mLeeve hej eJeueye me henÛee~

(le) hejceelcee = nce hejceelcee keâe Yeekele keâjvee ÛeeenS~

(*) DeJJeue = Deppe Dehevee keâ#ee ce DeJJeue DeeÙee~

(Ûe) Øelee#ee = meceÙe ekeâmee keâe Øelee#ee vene keâjlee~

9. MeyOe keâe mene >eâce ce jKekeâj meeLekeâ JeekeÙe yeveeFS—

Gòej— (keâ) ye[e Depeeye-mee Lee Jen~

(Ke) [ekešje ve DeehejMeve keâe meueen oe n~

(ie) yeÛÛee keâ cejPeeS ceKe[eKeue G"~

(le) Je he{ve ce yenle cenvele keâjle n~

(*) MeeOe keâe eleeLe eveeMÛele ne ieF~

(Ûe) meeje keâece ye[e ueieve me emeKeueeÙee~

10. evecveeueeKele MeyOe keâe MeOOe keâjkeâ eueeKeS

Gòej— ®ieCe	=	®iCe	jie-eyejiee	=	jie-eyejiee
vejeyee	=	vejeyee	Jeeuecye	=	eJeueye
Ûee""e	=	eÛeš"e	Demeevee	=	Deemeevee
keâjeyeej	=	keâejeyeej	eyeÙeen	=	yÙeen

e>eâÙeelcekeâ-keâeÙe

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

5 meenmee Jeeje keâe keânevee

ØeMveeJeuee

j Ûeveelcekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej– (keâ) veeje me (Ke) 80 heâŠ (ie) oevee

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej oeepeS—

Gòej– (keâ) memcejCe ce De«epee keâ eJe®oOe mJele$elee Deeoeueve keâe ÛeÛee keâe ieF n~

(Ke) yeeme keâ yeeÛe ce ne Pe[e heânjeve keâe mePeeJe FmeeueS joo ne ieÙee keÙeeekeâ keâhleeve [eO ne[ekeâj ve keâne—''neheâ ceemŠ Ùee DeOeOJepe lee Meekeâ keâe eÛenve n, Ùen keâme ne mekeâlee n~''

(ie) Pe[e heânjeve keâe eyeie[e yeele leye yevee peye Skeâ meenmee veJeÙeJekeâ ve yeeme hej Ûe{keâj jmmee "ekeâ keâj oe~ leye Meeve keâ meeLe Pe[e heânjeÙee ieÙee~

(le) 'Jen Meneo ne ieÙee~' ueKekeâ ve Smee FmeeueS keâne keÙeeekeâ Gmeve ieeJe keâe yeÛeeve keâ eueS Deheve ØeeCee keâe Deenele o oe Lee~

3. Meyoe keâe GÛÛeejCe keâeepeS

Gòej– Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

eueeKele ØeMve

1. mene eceueeve keâeepeS

Gòej– iepelee
heeÛe
ceeveemekeâ
keâcepeej
mevveOe
eJepeÙee

yeeme
ÙeJekeâ
heejJeej
eve<"e
DeekeâeMe
ceneve

2. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS

Gòej– (keâ) (3) (Ke) (3) (ie) (7) (le) (3) (*) (3)~

3. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej– (keâ) Mecæoe pee yeeceej, hej Ùen mevee lee G" oe[e~

(Ke) Ûeeje Deej hejMeevee heâue ieF~

(ie) emenvee keâe mehele ieieveÛeyee Gme yeeme hej Ûe{ Ûeuee~

(le) Pe[e Meeve me heânjeÙee ieÙee~

(*) eJepeÙee heejJeej Dehevee Peehe[e hej ueeŠ DeeÙee~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej– (keâ) Mecæoe pee mJele$elee meveevee heO ceneJeej lÙeeiee keâe helvee Lee Deej Gvn oKele ne heeueme keâhleeve FmeeueS Ye[keâ G"e Lee keÙeeekeâ Je Yee Gme mJele$elee Deeoeueve ce Dehevee Yeeieoeje eveYee jne Lee~

(Ke) heeueme DeeOekeâeje ve peye mJeÙe meJekeâ keâe keâOee me hekeâ[keâj G"eÙee lee Jen Ùen oKekeâj oie jn ieÙee ekeâ Gme mJeÙemeJekeâ ve Deheve veeÛe Mecæoe pee keâe vevne yeŠe Gcee keâe ÚheeÙee nDee Lee~

(ie) omej eove heeueme DeeOekeâeje ve mJeÙemeJekeâ keâ eJe<eÙe ce Meceoe pee me keâne—‘‘heeueme keâe yeele Úee[S, mevee ce Yee keâne Smee ceeveemekeâ eve<"e eceue mekeâlee n, cePe meon n~''

(Ie) heO ven¤ veJeÙeJekeâ keâe yeeme hej Ûe{ve keâe Deveceele ove ce FmeeueS ePePekeâ ieS keÙeeekeâ yeeme yenle keâcepeej Lee Deej Gme hej Ûe{vee ceele keâe oeJele ovee Lee~

(*) Pe[e heânjeve keâe eyeie[e yeele leye yevee peye Skeâ meenmee veJeÙeJekeâ ve yeeme hej Ûe{keâj jmmee "ekeâ keâj oe~ leye Meeve keâ meeLe Pe[e heânjeÙee ieÙee~

(Ûe) Syejce ieejheâeu[keâ meeceve YeÙeeJen mecemÙee Ùen Lee ekeâ ieeJe keâ peieue ce YeÙekeâj Deeie ueie ieF Lee meeLe ne peej keâe DeeOee Yee Ûeue jne Lee Deej Gme Deeie ce heje ieeJe peuekeâj Keekeâ ne mekeâlee Lee~

(Ú) ieejheâeu[Deej Gmekeâ heejJeej ce keâune[Deej heâeJe[e me ieeJe leLee peieue keâ yeeÛe KeeF Keeokeâj ieeJe Deej peieue keâe meyeOe-eJeÛÚo keâjkeâ ieeJe keâe yeÛeeÙee~

Yee<ee-%eeve

5. evecveeueeKele Meyoe keâ eJeueece Meyo eueeKeS—

Gòej—	DeÂMÙe	=	ÂMÙe		DeÛeue	=	Ûeue
	peeJeve	=	cejCe		meueYe	=	oueYe
	ØeMve	=	Gllej		DemeMeÙe	=	meMeÙe
	ÙeoOe	=	Meeele		Meekeâ	=	n<e

6. evecveeueeKele ceneJeje keâe DeLe eueKekeâj Fvekeâe Deheve JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS

Gòej— (keâ) oie jn peevee = DeeMÛeÙe Ûeekeâle ne peevee
meenve keâe enccele oKekeâj ce oie jn ieF~

(Ke) yeele eyeie[vee = keâece Kejeye nevee
nceve meeÛee Ûeuee meye keâece eveyeš ieÙee hejle yeeÛe ce ne yeele eyeie[ieF~

(ie) jece-veece melle nevee = celÙe keâe Øeehle
iee[e keâ veeÛe keâlle keâ Deeve me keâlle keâe jece-veece melÙe ne ieÙee~

(Ie) ueee"Ùee yejmevee = ceej he[vee
DeeOeuevekeâeejÙee hej De«epee ve ueee"Ùee yejmeeF~

(*) yeele yevevee = keâeÙe emeOe nevee
ce lee ceenve keâ heeme keâJeue meYeeJevee uekeâj DeeÙee Lee, ueekeâve peeve hej yeele yeve ieF~

(Ûe) šme-me-ceme ve nevee = Dehevee peien me ve enuevee
ceve MÙeecee keâe Flevee mecePeeÙee, ueekeâve Jen šme me ceme ve nF~

(Ú) Keleje keâ eKeuee[e nevee = Kelejveekeâ keâece keâjvee
Keleje keâ eKeuee[e ojoMeve hej Deeve Jeeuee Skeâ OeejeJeeenkeâ n~

(pe) Keve-hemeevee Skeâ keâjvee = yenle cenvele keâjvee
meelee Deej ieelee ve heje#ee ce ØeLece Deeve keâ eueS Keve-hemeevee Skeâ keâj eoÙee~

7. evecveeueeKele ejkele mLeevee keâe heele meceÛÛeÙeyeeOekeâ DeJÙeÙee me keâeepeS—

Gòej— (keâ) peuemee me Dee>eâele me[keâ Deej >eâeOe me heâkeâejlee Deiejpe mejkeâej~

(Ke) ceje eJeMJeeme n ekeâ ce Ùen keâece keâj mekeâiee~

(ie) yeeme keâehee hej Jen eieje vene~

(Ie) jeenle Deej keâeheue ve lejkeâj veoe heej keâe~

(*) Gmeve yenle cenvele keâe Lee FmeeueS Jen keâ#ee ce ØeLece DeeÙee~

e>eâÙeelcekeâ-keâeÙe

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

1. evecveeueeKele heekeleÙee keâe DeeMeÙe mhe<š keâeepeS

Gòej— Deheve oKe ..... ØeeLevee n~

DeeMeÙe—Øemlele heekeleÙee ce keâeJe FMJej me Ùen ØeeLevee keâj jne n ekeâ n ØeYe! ce Deeheme Ùen vene ceeielee ekeâ Deehe cej oKee me Yej nS ùoÙe keâe lemeuuee o yeeukeâ ce lee Deeheme Ùe ØeeLevee keâjlee n ekeâ Deehe cePe cej oKee hej eJepeÙe Øeehle keâjve keâe DeeMeeJeeo o~

2. evecveeueeKele Meyoe keâe eJe«en keâjkeâ eueeKeS—

Gòej— oe-Ûeej	=	oe Deej Ûeej	Dehevee-hejeÙee	=	Dehevee Deej hejeÙee
nmelee-Keuelee	=	nmelee Deej Keuelee	neeve-ueeYe	=	neeve Deej ueeYe
neLe-hej	=	neLe Deej hej	ceelee-ehelee	=	ceelee Deej ehelee
Skeâ-omej	=	Skeâ Deej omej	heehe-heCÙe	=	heehe Deej heCÙe

3. 'meeS' keânevee ce Skeâ JÙeekele cemeeyele keâ meceÙe ce Skeâ heejJeej keâe ceoo keâjlee n Deej Gme heejJeej keâe o:Kee me Gyeejlee n? keÙee Gmeve Ùen keâeÙe keâjkeâ mene ekeâÙee? Dehevee cele mhe<š keâeepeS~

Gòej— meeS keânevee ce Skeâ JÙeekele cemeeyele keâ meceÙe Skeâ heejJeej keâe ceoo keâjlee n leLee Gme heejJeej keâe oKee me Gyeejlee n~ Gmeve Ùen keâeÙe keâjkeâ yenle DeÛÚe ekeâÙee keÙeeekeâ eJeheelle Ùee oKe keâ meceÙe nce Ùeeo ekeâmee keâe meneÙelee keâjle n lee Ùe meyeme ye[e hejehekeâej nelee n Deej Smee keâeÙe keâjve Jeeuee JÙeekele meceepe keâe vepeje ce lee Thej G"lee ne n meeLe ne Deelce melee<e keâe Yee DeveYeJe keâjlee n~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej oeepeS—

Gòej— (keâ) keâeJe ØeYe me mekeâše me ue[ve keâ eueS Deelce yeue ceeie jne n~

(Ke) ceve<Ùe keâ DeYeeJe ce je<š keâe keâuhevee DemeYeJe n~

(ie) peeJeve ce heejßece FmeeueS DeeJeMÙekeâ n keÙeeekeâ keâeF Yee keâeÙe eyevee heejßece keâ mene Øekeâej me vene ekeâÙee pee mekeâlee n heejßece ne meheâuelee keâe keâpee nelee n~

(le) he$e cecemheMee, keâ®CeeceÙee leLee oo Yeje Lee~

(*) Pe[e heânjeve keâe eyeie[e yeele leye yevee peye Skeâ meenmee veJeÙeJekeâ ve yeeme hej Ûe{keâj jmmee "ekeâ keâj oe~ leye Meeve keâ meeLe Pe[e heânjeÙee ieÙee~

5. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) mekeâš-meeiej ce (Ke) heejßece (ie) veeje me

6 Meekele Deej #ecee

ØeMveeJeuee

jÛevee lcekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) epemekeâ heeme Meekele ne (Ke) emeOejepe me (ie) jeceOeeje emen 'eovekeâj'

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej oeepeS—

Gòej— (keâ) Øemlele keâeJelee keâ jÛeeÙelee jeceOeeje emen eovekeâj n~

(Ke) Fme keâeJelee keâe Mee<ekeâ nce DeÛÚe ueiee keÙeeekeâ Ùe keâeJelee keâ YeeJe keâe meeLekeâ keâjlee n~

(ie) jleheele cenejepe oMejLe keâ he$e ceÙeeoe he®<eellece ßeejece n Gvekeâe GuueKe meceõ me DeveveÙe eJeveÙe keâjve keâ meoYe ce nDee n~

(le) #ecee meeceLÙe Jeeve JÙeekele keâe MeeYee olee n~

3. Meyoe keâe GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

euee Kele ØeMve

1. mene eceueeve keâeepeS—

Gòej— menej e

epelevee

iejue

ekeâveej

MejCe

eJeveÙe

yeOeve

hÙeeje

eJepeÙe

neje

mejue

Glevee

2. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (3) (Ke) (3) (ie) (7) (le) (3) (*) (7)~

3. keâeJelee keâe heekeleÙee heCe keâeepeS—

Gòej— (keâ) #ecee, oÙee, lehe, lÙeeie, ceveeyeue
meyekeâe eueÙee menej e~
hej vej-JÙeele, meÙeeOeve leceme
keâne, keâne keâye nejeˆ

(Ke) meÛe heÚe, lee Mej ce ne,
yemelee n oeehle eJeveÙe keâe~
meeOe-JeÛeve mehepÙe Gmee keâe,
epemece Meekele eJepeÙe keâe~

4. evecve heekeleÙee keâe DeeMeÙe mhe<Š keâeepeS—

Gòej— #ecee ..... mejue ne~

DeeMeÙe—GheÙekele heekeleÙee ce keâeJe ve keâne n ekeâ #ecee Gmee mehe keâe MeeYee olee n epemekeâ heeme eJe<e ne, Gmekeâe #ecee MeeYee vene olee pee oelee me jenle ne, eJe<e me jenle ne, mejue n, meeOee ne, eJevece ne DeLeele keâeJe keânvee Ûeenlee n ekeâ pee JÙeekele meeceLÙeJeeve ne, yeueMeeuee ne Gmee JÙeekele keâe #ecee keâjvee cenlJe jKelee n~ epemekeâ heeme keâÚ vene n pee Meekele leLee yeue me jenle n Sme JÙeekele keâe #ecee keâjvee cenlJeneve nelee n~

5. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS

Gòej— (keâ) meÙeeOeve Oeleje<Š keâe pÙe<" he$e Lee epemekeâe nce oÙeeOeve keâ veece me peevele n~ Gmeve hee [Jee keâe keâeÙej meceÙPee keÙeeekeâ hee [Je #ecee Meeue Le~

(Ke) jeceÛeõ pee keâe mleele keâe lee keâeF ØelÙellej vene DeeÙee, hej Gvekeâ leej ve Deeie Gieuee lee meceõ Gvekeâ ÙejCee ce Dee eieje~ Fmeme Ùen yeele emeoOe nelee n ekeâ Meekele leLee yeue keâe ØeÙeeie JÙeekele keâe [je olee n~

(ie) #ecee, menveMeeuelee, oÙee ceeveJeeÙe ieCe n, hejle memeej Fvekeâe hepee leYee keâjlee n peye Gmekeâe helee Ûeuelee n ekeâ #eceeMeeue, menveMeeue leLee oÙeeue neve keâ meeLe-meeLe JÙeekele yeueMeeuee Yee n~

(le) Fme keâeJelee keâe meoMe Ùen n ekeâ ekeâmee JÙeekele keâe #ecee Yee Jene JÙeekele keâj mekeâlee n epemekeâ heeme yeue ne leLee pee meceLÙeJeeve ne~ pee yeueneve ne, meceLÙeneve n, Jen keÙee ekeâmee keâe #ecee keâj heeSiee~ eJevece leLee MeekeleMeeuee JÙeekeleÙee keâe ne memeej ce ÙeMe eceuelee n~

Yee<ee-%eeve

6. evecveeueeKele Meyoe keâe JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— #ecee = keâ + <e + De + ce + Dee

lÙeeie = le + Ùe + Dee + ie + De
ceveeyeue = ce + De + ve + Dee + ye + De + ue + De
eJeveele = Je + F + ve + F + le + De
jleheele = j + De + le + G + he + De + le + F
DeveveÙe = De + ve + G + ve + De + Ùe + De

7. evecveeueeKele MeyOe keâ meceeveeLee MeyO eueeKeS—

Gòej— #ecee = ceeheâe
ejhe = Me$e, Deej
eJeveele = ceO, vece
emeOe = meceõ, JeeejeOe
vej = ceeveJe, ØeeeCe
Yepeie = meehe, eJe<eOej
jleheele = jeleJe, jece
DeveveÙe = eJevelee, ØeeLevee

8. evecveeueeKele MeyOe keâe DeLe meenle JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) #eceeMeeue = #ecee keâjve Jeeuee
ceneve JÙeekele nceMee #eceeMeeue nele n~
(Ke) iejue = eJe<e, penj
ceneOJe ve meceõ-ceLeve ce evekeâuee nDee iejue Deheve keâ" ce OeejCe keâj eueÙee~
(ie) eOJeme = eOve
jeceÛeõ pee ve leeve eOJeme lekeâ meceõ me DeveveÙe-eJeveÙe keâe~
(le) DeveveÙe = eJevelee
jeceÛeõ pee keâ DeveveÙe keâjve hej Yee meceõ vene hemeepee~
(*) ohe = lece[
Gmekeâe Ûenje ohe me Ûecekeâ jne Lee~

9. evecveeueeKele JeekeÙee ce DeeS DeMeOOe MeyOe keâe MeOOe keâjkeâ oeyeeje eueeKeS—

Gòej— (keâ) keâejJee ve hee[Jee keâe meOe keâeÙej mecePee~
(Ke) #ecee Yee Gme MeeYee olee n pee Meekeleceeve n~
(ie) leeve eOJeme lekeâ jleheele Úo he{le jn~
(le) meeiej keâe Deej me keâeF ØelÙellej vene eceuee~
(*) peie Yee Gmee keâe hepelee n, pee MeekeleÙekele nelee n~

10. evecveeueeKele MeyOe keâ eJeueece MeyO eueeKeS—

Gòej— vej = veeje
o<š = meeOe
eOJeme = jee$e
peÙe = hejepeÙe
ejhe = ece$e
eJe<e = Decele
yeOeve = ceekele
ce{ = yeeOeceeve

e>eâÙeelcekeâ-keâeÙe

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

7 Oe eJekeâueeie eJeYeeleÙee

ØeMveeJeuee

jÛeveelcekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) pee mee $e+ÛeeS eueKe O (Ke) 1852 ce (ie) Âe<šnevee ce %eeve keâe ØekeâeMe heâueeÙee

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ GIIej oeepeS—

Gòej— (keâ) Meejeejkeâ oe<e keâe %eeve leLee ØeeleYee keâ yeue hej eJeuehle ekeâÙee pee mekeâlee n~

(Ke) epevneve keâÚ keâcee nele nS Yee Dehevee cenvele leLee ueieve keâ yeue hej memeej ce Dehevee cenIJeheCe mLeeve yeveeÙee ne, nce Sme ueeiee me ØejCee eceuelee n~

(ie) oelelecee JeeOkeâ $e+Ûee keâ jÛeveekeâej Le~ pevceeOe neve keâ keâejCe Fvekeâe veece oelelecee jKee ieÙee~

(le) ueF keâe pevce 4 peveJeje, 1809 ce heejme me keâÚ oj emLele keâØeâ veecekeâ ieeJe ce nDee Lee~ DeeKe ce Ûece [e keâeŠve keâe Deepeej ueieve keâ keâejCe Je ve$eneve ne ieS Le~

(*) ueF oJeeje heej<keâle eueehe keâe 'yeue eueehe' keâne peelee n~

3. Meyoe keâe GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

eueeKele ØeMve

1. mene eceueeve keâeepeS

Gòej—

peeJeve	DeOeje
pÙeeeleneve	DeeJekeâemele
keâe''ve	mejue
jeMevee	celÙe
eJekeâemele	pÙeeeleÙekele

2. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS

Gòej— (keâ) (7) (Ke) (3) (ie) (3) (le) (3) (*) (3)~

3. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) oelelecee JeeOkeâ $e+Ûee keâ jÛeveekeâej Le~

(Ke) Ùen Øee>eâÙee %eeveme$e keânueelee Lee~

(ie) Je ceeceleÙe Yee keân peele Le~

(le) Oeej-Oeej Fme eueehe keâe ceevÙelee Øeehle nF~

(*) Gvekeâe onele **43** Je<e keâe DeeÙe ce **6** peveJeje 1852 keâe nDee~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ GIIej eueeKeS

Gòej— (keâ) oelelecee ve Deheve meoj JÙeekelelJe leLee eJeoJellee keâ keâejCe meceepe ce Dehevee cenIJeheCe mLeeve yeveeÙee~ Gvn leŠe meceeeOe ueieeve keâe DeYÙeeme Lee~ Gvekeâe eÛeleveMeekele Fmeme DemeeOeejCe ¤he me ye{ ieF Lee~ Je Dehevee keâeÙe mJeÙe keâj uele Le~

(Ke) Gve eOvee $e+e<e heo Øeehle keâjve keâ eueS keâe''ve hejeeÙee keâe DeeÙeepeve nelee Lee~ keâeF cenveve $e+e<e eJeoJeevee keâe meYee keâe DeOÙe#elee keâjlee Lee~ $e+e<e heo keâ ØeeLee Fmece mJejeÛele ce$ee keâe hee'' keâjle Le~ Fme meYee ce Gve hej ÛeÛee nelee Lee~ Ùen Øee>eâÙee '%eeve me$e' keânueelee Lee~ keâce Gce keâ oelelecee ve DelÙele DeeIceeJeMJeeme me Jene hej mJejeÛele ce$ee keâe ØeLece ce$e hee'' ekeâÙee~

(ie) oelelecee oJeeje jeÛele-hee''le Jeoce$e evecve Lee—

''Fvõ ece$e Je®Ceceeiveceen:

DeLee eoJÙe: me meheCee ie®Iceeve

Skeâ meoeJeØee yenOee Jeoevle

Fvõ Ùece celeejMJeeveceen~''

(le) heeoje peekeJeme heueF ve ueF keâe heejÛeÙe Øekeâele me keâjJeeÙee~ hee#eÙee, heâuee keâe OJeeve Deej mheMe me henÛeeve keâjJeeF, keânveeÙee meveeF, meieele emeKeeÙee Deej Gme meeceevÙe yeÛÛee keâ mkeâue ce oeeKeuee eoueJee

eoÙee~ keâMee«e yeeoOe Deej meJeoveMeeue ùoÙe Jeeue ueF ve ØeLece Deekeâj meyekeâ ceve ce eJeMe<e mLeeve yevee eueÙee~

(*) Âe<šnevee keâ eueS ueF ve Skeâ veF eueehe keâe DeeeJe<keâej ekeâÙee epemekeâe 'yeue eueehe' keâne ieÙee~ ve$enevee keâ eueS eueKee peeve Jeeuee meeenlÙe 'yeue meeenlÙe' keânueelee n~ Ùen meeenlÙe ØelÙekeâ oMe Deheve yeue Øeme ce Úehelee n~ Deej yeue hemlekeâeueÙee ce jKelee n~

Yee<ee-%eeve

5. evecveeueeKele eJe«en ekeâS ieS Meyoe keâ mecemle heo yeveekeâj JeekeÙe eueeKeS—

Gòej— ve$e me neve = ve$eneve

oelelecee pevce me ne ve$eneve Le~

%eeve keâe me$e = %eeveme$e

he{eF DeejYe neve keâe meceÙe %eeveme$e keânueelee n~

ceneve n pee keâeJe = cenevekeâeJe

YeejleJe<e ce Devekeâ cenekeâeJe nS n~

ueekeâ ce eØeÙe = ueekeâeØeÙe

oelelecee oJeeje jeÛele $e+ÛeeS memeej ce ueekeâeØeÙe n~

eJeoÙee keâe DeeueÙe = eJeoÙeeueÙe

nce eveÙeecele eJeoÙeeueÙe peevee ÛeeenS~

6. evecveeueeKele Meyoe keâe JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— meoe<e = me + De + o + Dee + <e + De

meieCe = me + De + ie + G + Ce + De

Meejeejkeâ = Me + Dee + j + F + j + F + keâ + De

ÙeoOe = Ùe + G + o + De + Oe + De

mecceKe = me + ce + ce + G + Ke + De

Deeoj = Dee + o + De + j + De

leceme = le + De + ce + De + me + De

7. evecveeueeKele Meyoe ce meeOe keâeepeS—

Gòej— Fele + Deeeo = FlÙeeeo

me + Deeiele = mJeeiele

Deele + DeeOekeâ = DelÙeeOekeâ

Deve + S<eCe = DevJe<eCe

Deele + Gekele = DelÙeeekele

heej + F#ee = hejе#ee

uele + DeeoMe = ueleJeeoMe

ehele + DeeoMe = ehe$eeoMe

8. evecveeueeKele JeekeÙee ce me eJeMe<eCe Deej e>eâÙeeeJeMe<eCe Deueie keâjkeâ Yeo eueeKeS—

Gòej— (keâ) Ún npeej meele mee Je<e — meKÙeeJeeÛekeâ heJe nDee Lee — keâeue JeeÛekeâ

(Ke) Âe<š — ieCeJeeÛekeâ neve Le — jeeleJeeÛekeâ

(ie) eJeoJellee — ieCeJeeÛekeâ keâš-keâškeâj — jeeleJeeÛekeâ

(le) DeelceeJeMJeeme — ieCeJeeÛekeâ keâeJelee hee" ekeâÙee — jeeleJeeÛekeâ

(*) leeve Je<eeÙe — keâeueJeeÛekeâ Keuele nS — mLeeveJeeÛekeâ

(Ûe) keâMee«eyeeoOe — ieCeJeeÛekeâ jele-jeleYej peeiekeâj — keâeueJeeÛekeâ

(Ú) iejeye Le — ieCeJeeÛekeâ DelÙele — heejceeCeJeeÛekeâ
(pe) nceej meccekeâ — mekeâleJeeÛekeâ Øejkeâ ¤he ce — jeeleJeeÛekeâ

9. evecveeueeKele JeekeÙee ce me meJeveece Meyo ÚeŠkeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) Gvneve, Fme (Ke) Gvn (ie) Fme, Gve
(le) Gmeve (*) Fme (Ûe) nce~

10. Meyoe keâe mene >eâce ce jKekeâj meeLekeâ JeekeÙe yeveeFS—

Gòej— (keâ) Gvekeâe DeeKe ye[e-ye[e Lee~
(Ke) Fme meYee ce Gve hej ÛeÛee nelee Lee~
(ie) Je Jeoe keâ keâeJe keâueie® Yee keân peele Le~
(le) Keve keâe Oeej yen evekeâuee~
(*) Fme Øekeâej he{vee DelÙele keâe"ve Lee~
(Ûe) Gme ceeŠ keâeiepe hej GYeeje peelee Lee~

e>eâÙeelcekeâ keâeÙe

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

8 keÙee evejeMe nDee peeS

ØeMveeJeuee

j Ûevee lcekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) Deejehe-ØelÙeejehe keâe (Ke) Yeeelekeâ JemleDee keâ me«en keâe (ie) DeeMee keâe

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej oeepeS—

Gòej— (keâ) ueKekeâ keâYee-keâYee nleeMe FmeeueS ne G"lee n keÙeeekeâ meceeÛeej he$ee ce "iee, [keâlee, Ûeeje, lemkeâje Deej YeŠeÛeej keâ meceeÛeej Yej jnle n~
(Ke) ueKekeâ keâ Devemeej Deepe meJeeeOekeâ eÛelee keâe eJe<eÙe Ùen n ekeâ JÙeekele keâ meej ieCe Yeuee eoS peele n Deej Gmekeâ oe<ee keâe ye{e-Ûe{ekeâj yeleeÙee Ùee eoKeeÙee peelee n~
(ie) eleuekeâ ieeOee, ceeueJeeÙe Deeeo ve cenene memkeâele meYÙe YeejleJe<e keâe mehevee oKee Lee~
(le) ueKekeâ ve Deepe Yee eJeoÙeceeve Fceeveoeje, meÛÛeeF, meJee-menevеYeele keâ keâF GoenjCe eoS n~ Fceeveoeje Deej meÛÛeeF keâe GoenjCe ole nS ueKekeâ ve yeleeÙee ekeâ ekeâme lejn Skeâ yeej ieuelee me ueKekeâ keâ oJeeje mee keâe veeš o eoS peeve hej keâ[kešj ve Gmekeâ yeekeâe heme Fceeveoeje keâ meeLe ueeŠe eoS Le leLee Skeâ yeej yeme Kejeye ne peeve hej ueeiee ve yeme keâ [eFJej leLee keâ[kešj hej [ekeâDee me eceue neve keâe Mekeâ ekeâÙee ueekeâve yeme keâ[kešj Ùeee$eÙee keâe hejMeevee cenmeme keâjkeâ ve keâJeue omeje yeme uekeâj DeeÙee Deehele meeLe ce Ùeee$eÙee keâ eueS oOe Deej heevee Yee uekeâj DeeÙee~ Fme lešvee me keâ[kešj keâe meJee Deej meneveYeele keâe helee Ûeuelee n~

3. Meyoe keâe GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

1. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (3) (Ke) (3) (ie) (7) (le) (3) (*) (7) (Ûe) (3)~

2. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS

Gòej— (keâ) ceje ceve keâYee-keâYee ye"e peelee n~

(Ke) FceeveOeje keâe ceKelee keâe heÙeeÙe mecePee peeve ueiee n~

(ie) JÙeekele eÛelle meye meceÙe DeeOMee oJeeje Ûeeeuele vene nelee~

(le) YeejleJe<e meOe keâeveve keâe Oece keâ ¤he ce oKelee Dee jne n~

(*) ueekeâve Deye Yee DeeMee keâe pÙeeele yePee vene n~

3. evecveeueeKele keâLeve keâe DeeMeÙe mhe<š keâeepeS—

Gòej— ''yejeF ce ..... yeele n~''

DeeMeÙe—GheÙekele heekele ce ueKekeâ keânvee Ûeenlee n ekeâ JÙeekele keâe ekeâmee keâe yejeF keâe Deeveo vene uevee Ûeeenš keÙeeekeâ ekeâmee keâe yejeF keâjvee yeje yeele ceevee peelee n~ ekeâmee keâ Oe<ee keâe omej keâ meeceve Gpeeiej keâjvee mene vene n keÙeeekeâ Oe<e meYee JÙeekeleÙee ce nele n~ omej ueKekeâ keânlee n ekeâ yejeF keâjvee lee yeje n ne Gmeme Yee yeje n ekeâmee keâe DeÛÚeFÙee keâe Gleve ne Deeveo keâ meeLe meceepe keâ meeceve Gpeeiej ve keâjvee keÙeeekeâ ceve<Ùe keâ keâÚ ieCe leLee DeÛÚeFÙee Sme nele n epevn Gpeeiej keâjve me meceepe ce Gvekeâ Øeele DeÛÚe YeeJevee peielee n~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) YeejleJe<e ve keâYee Yee Yeeelekeâ JemleDee keâ me«en keâe yenle DeeOekeâ cenlJe vene eoÙee n~ Gmekeâe Âe<š me ceve<Ùe keâ Yeelej pee ceneve Deeleejkeâ lelJe emLej YeeJe me ye"e nDee n, Jene Ûejce Deej hejce n~

(Ke) nDee Ùen n ekeâ Fme oMe keâ keâeeš-keâeeš oejõ pevee keâe neve DeJemLee keâe oj keâjve keâ eueS Sme Devekeâ keâeÙeo-keâeveve yeveeS ieS n pee keâe<e, GÅeeie, JeeeCepÙe, eMe#ee Deej mJeemLÙe keâe emLeele keâe DeeOekeâ Gvvele Deej meÛee® yeveeve keâ ue#Ùe me Øeejle n, hejle epeve ueeiee keâe Fve keâeÙee ce ueievee n Gvekeâe ceve meye meceÙe heeJe$e vene nelee~ ØeeÙe: ne Je ue#Ùe keâe Yeue peele n Deej Dehevee ne meKe-meeJeOee keâe Deej pÙeeoe OÙeeve ove ueiele n~

(ie) Fve eovee keâÚ ceeneue Smee yevee n ekeâ Fceeveoeje me cenvele keâjkeâ peeeJekeâe Ûeueeve Jeeue evejen Deej Yeeue-Yeeue ßecepeeJee eheme jn n Deej Pe" leLee heâjye keâe jepeieej keâjve Jeeue heâue-heâue jn n~ Fceeveoeje keâe ceKelee keâe heÙeeÙe mecePee peeve ueiee n, meÛÛeeF keâJeue Yee¤ Deej yeyeme ueeiee keâ enmme ce ne n~ Smee emLeele ce peeJeve keâ ceneve ceuÙee keâ yeej ce ueeiee keâe DeemLee ne enueve ueiee n~

(le) ueKekeâ ve keâne n ekeâ yejeF Ùen ceeuece nelee n ekeâ ekeâmee keâ DeeÛejCe keâ ieuele he#e keâe Goleeešle keâjle meceÙe Gmece jme eueÙee peelee n Deej oe<eeoleešve keâe Skeâcee$e keâleJÙe ceeve eueÙee peelee n~ yejeF ce jme uevee yeje yeele n, DeÛÚeF keâe Glevee ne jme uekeâj Gpeeiej ve keâjvee Deej Yee yeje yeele n~ mekeâ[e lešveeS Smee lešlee n epevn Gpeeiej keâjve me ueekeâeÛelle ce DeÛÚeF keâ Øeele DeÛÚe YeeJevee peielee n~

(*) ueKekeâ ve keâeJeJej jJeeõveeLe "ekeâj keâ eJe<eÙe ce eueKee n ekeâ jJeeõveeLe "ekeâj Deej ceoveceenve ceeueJeeÙe keâe ceneve memkeâele-meYÙe YeejleJe<e ekeâme Deleele keâ ienJej ce [ye ieÙee n~ DeeÙe Deej õeJe[, eno Deej cemeueceeve, Ùejeheeùe Deej YeejleeÙe DeeOMee keâe eceueve-Yeece 'ceeveJe-cenemeceõ' keÙee meKe ne ieÙee~ ceje ceve keânlee n Smee ne vene mekeâlee~ nceej ceneve ceveee<eÙee keâ mehevee keâe Yeejle n Deej jniee~

Yee<ee-%eeve

5. GoenjCe keâ Devemeej JeekeÙe yeoeueS—

Gòej— (keâ) Fceeveoej ueeiee keâe oeveÙee ce meKÙee keâce vene n~

(Ke) meYeuekeâj Ûeueve Jeeuee keâYee ue[Ke[elee vene n~

(ie) meÛÛee hÙeej keâjve Jeeue keâYee OeeKee vene ole~

(le) Yeekele YeeJevee jKeve Jeeuee keâe FMJej keâ Jejoeve Øeehle nele n~

(*) Meekeâerneje ueeie ceeme Keeve me hejnpe keâjle n~

6. evecveeueeKele MeyOe me JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS

Gòej— (keâ) Deejehe = keâYee-keâYee nce yeJepen ne eveOe<e hej Deejehe ueiee ole n~

(Ke) eÛelee = eÛelee eÛelee me ye{keâj n~
(ie) cenvele = cenvele keâe heâue keâYee JÙeLe vene peelee~
(le) ceneve = ceneve ueeie eoKeeJee vene keâjle n~
(*) meÛÛeeF = meÛÛeeF nceMee keâ [Jee nelee n~
(Ûe) JeÛevee = JeÛevee me heejheCe peeJeve Ùeeleceece Ùe nelee n~

7. evecveeueeKele Meyoe keâ eueS Skeâ Meyo eueeKeS

Gòej— (keâ) mJehveoMee (Ke) heje#eeLee (ie) ßecepeeJee
(le) melÙeJeeoe (*) ceeveJe eveecele~

8. evecveeueeKele Meyoe keâe meeOe-eJeÛÚo keâeepeS

Gòej— vejõ = vej + Fõ ÙeLe<š = ÙeLee + F<š
cenMe = cene + FMe ueekeâehekeâeje = ueekeâ + Ghekeâeje
MeYeÛÚ = MeYe + FÛÚ JemeleelmeJe = Jemele + GlmeJe
veJee{e = veJe + Dee{e meJeeoÙe = meJe + GoÙe

9. evecveeueeKele JeekeÙee keâe GeÛele keâejkeâ-eÛenvee oJeeje heCe keâeepeS—

Gòej— (keâ) oMe ce keâeF Fceeveoej Deeocee ne vene jn ieÙee n~
(Ke) Pe" leLee heâjye keâe jepeieej heâue-heâue jne n~
(ie) YeejleJe<e ve keâYee Yee Gvn GeÛele vene ceevee~
(le) ue#Ùe keâe yeele Yeue ieS~
(*) Oece keâe OeeKee vene eoÙee pee mekeâlee~
(Ûe) heevee keâe keâne e"keâevee vene Lee~

e>eâÙeelcekeâ-keâeÙe

9 ØeceÛeo keâe yeÛeheve

ØeMveeJeuee

j Ûevee lcekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) yeeme keâe keâceevee me (Ke) ceeueJee meenye keâ (ie) yeÛeheve keâe

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej oeepeS—

Gòej— (keâ) Øemlele hee" ØeceÛeo keâ eJe<eÙe ce n~
(Ke) ØeceÛeo yeÛeheve ce yenle Mejjlee Le~
(ie) ØeceÛeo keâ ieeJe keâe veece veJeeye Lee~
(le) ØeceÛeo ve eheŠeF me yeÛeve keâ eueS Pe" yeeuee ekeâ Gvneve ®heÙee vene ÛejeÙee Lee~

3. Meyoe keâe GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

eueeKele ØeMve

1. mene eceueeve keâeepeS—

Gòej— jepe — GheemLeele
peJeeye — Øeeleeove
cepee — mehleen
neepeje — Deeveo
nhelee — GIIej

2. evecveeueeKele heekeleÙee keâe DeeMeÙe mhe<š keâeepeS—

Gòej— ÛecejeOe pele ..... eceuelee~

DeeMeÙe—Øemlele heekeleÙee ce ueKekeâ Ùen keânvee Ûeenlee n ekeâ Gme meceÙe Ûece[keâ pele henveve ce pee KeMee eceuelee Lee Jen Deepe cenie pele henveve me Yee vene eceuelee n Deej Gme meceÙe iejce jme heeve ce pee Deeveo eceuelee Lee Jen Deepe ieueeye keâe Meyejle heeve me Yee vene eceuelee leLee Gme meceÙe Ûeyeve Deej keâÛÛe yej Keeve me pee Deeveo eceuelee Lee Jen Deye Deiej Deej Keej Keeve me Yee vene eceuelee~

3. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (7) (Ke) (3) (ie) (7) (le) (3)~

4. meeÛe-mecePekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) ueKekeâ Deheve ÛeÛej YeeF nueOej keâ meeLe omej ieeJe ce Skeâ ceeueJee me he{ve peeÙee keâjle Le~

(Ke) ueKekeâ keâe DeeÙe Dee" Je<e leLee nueOej keâe Gce ome Je<e Lee~

(ie) Gvekeâe Øeele:keâeue keâe Keevee yeemee jeeŠÙee leLee oehenj keâe Keevee cešj Deej pee keâe Ûeyevee Lee~

(le) ceeueJee meenye keâ Ùene neepeje jepemšj vene Lee leLee iej-neepeje hej keâeF peceevee Yee vene ueielee Lee~

5. evecveeueeKele ØeMvee keâ GIIej eueeKeS—

Gòej— (keâ) yeÛeheve ce ØeceÛeo heâmeue keâ eovee ce ekeâmee keâ Kele ce lemekeâj TKe lee[ueevee, cešj GKee[ueevee, {uee Ûeueevee, eveMeevee ueieevee, ieuuee-[[e Keuevee Deeeo Mejejle ekeâÙee keâjle Le~

(Ke) ceeueJee meenye keâ Ùene he{eF keâe keâeF eveÙece vene Lee~ Gvekeâ Ùene ve lee keâeF neepeje jepemšj Lee Deej ve ne iej neepeje keâe keâeF peceevee ovee he[lee Lee~ FmeeueS ueKekeâ leLee Gvekeâ YeeF cepee keâ Devemeej Jene he{ve peeÙee keâjle Le~ iej neepej neve hej Je keâeF ve keâeF yenevee yevee ole Le epememe ceeueJee meenye keâe iemmee keâeheâj ne peelee Lee~ ceeueJee meenye keâe Demeuee heMee opeeeieje Lee ceeueJeeeieje keâjvee lee keâJeue Gvekeâe Meekeâ Lee~ ueKekeâ Deej Gvekeâ YeeF keâYee keâYeej ceeueJee meenye keâ eueS keâÚ ve keâÚ Keeve keâe meeceeve ue peele Le leLee hej ieeJe ce Gvekeâe Keye ØeMemee keâjle Le~ leLee keâYee-keâYee ueKekeâ Deej Gvekeâ YeeF ceeueJee meenye keâe eÛee[Ùee keâ eueS keâeš heleiee keâe hekeâ[uele Le lee ceeueJee meenye KeMe ne peele Le~

(ie) ØeceÛeo Skeâ ®heS keâe Fme lejn KeÛe keâjvee Ûeenle Le epememe Jen pÙeeoe eovee lekeâ Ûeue mekeâ~ Gve eovee heeÛe Deeve mej yenle DeÛÚe ece"eF eceuelee Lee ueekeâve eheâj KÙeeue DeeÙee ekeâ ece"eF KeeSie lee ®heÙee Deepe ne Kelce ne peeSiee~ keâeF memlee Ûeepe Keevee ÛeeenS~ DeeeKej oevee ve oe heme keâ Dece¤o ue eueS~ eheâj helee Ûeuee Deepe leeueeye keâe ceuee ueiee n oevee KeMe ne ieS Deej meeÛeve ueie mee{ leeve Deeve ce ceuee oKeie~ cepe me jJee[Ùee KeeSie, ieeueiehhe G[eSie, Peue hej Ûe{ie Deej Meece keâe lej henÛeie~

(le) ®heÙee Ûeeje keâjve hej nueOej Deej ØeceÛeo hekeâ[ieS leLee DelÙeeOekeâ [j peeve keâ keâejCe ueKekeâ lee yeÛe ieS ueekeâve nueOej keâe yenle eheŠeF nF~

Yee<ee-%eeve

6. evecveeueeKele Meyoe keâe Deheve JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) jelee-heeŠlee = ehelee keâ onele ne peeve hej Jen jelee-heeŠlee ne jn ieÙee~

(Ke) Pevekeâlee-heškeâlee = ueKekeâ ve oKee— meeceve me Gvekeâe ÛeeÛee Pevekeâlee-heškeâlee Ûeuee Dee jne Lee~

(ie) yeeve-yešejkeâj = ieuuekeâ lee[ve hej peye nceve heme evekeâeue lee yeeve-yešejkeâj heeÛe ®heS eceue~

(le) ieuuee-[[e = ieuuee-[[e Keuevee ceje eØeÙe Keue n~

(*) yeeue-Øekeâele = ceeueJee meenye yeeue-Øekeâele keâe DeÛÚe lejn me peevele Le~

7. eveoMeevemeej JeeÛÙe heejJeelele keâeepeS—

Gòej— (keâ) cePeme Ùene ye"e vene pee mekeâlee~

(Ke) nceej oJeeje Skeâ heeOee ueieeÙee ieÙee~

(ie) ØeceÛeo keâ oJeeje yeÛeheve ce Skeâ ®heÙee ÛejeÙee ieÙee~

(le) ceeueJee meenye keâ oJeeje heâejmee he{eF peelee Lee~

(*) ceve Mejyele eheÙee~

e>eâÙeelcekeâ-keâeÙe

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

10 ieheâeDee keâe DeoYele keâuee

ØeMveeJeuee

j Ûevee lcekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) ueeue-meheâo (Ke) veJejen DeJeleej keâe (ie) Sueeheâše keâe ieheâeS

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej oeepeS—

Gòej— (keâ) ceeveJe keâe keâueekeâej yeveve keâe ØejCee Dehevee hejÚeF oKekeâj eceuee neiee Ùee eheâj ieeuee eceŠše DeLeJee yeeue ce he[neLee-heje Ùee peeveJeje keâ hepee keâ eveMeevee ve Gmekeâ Yeelej keâ keâueekeâej keâe keâÚ jÛevee keâjve keâ eueS Øeejle ekeâÙee neiee~

(Ke) Yeeceyeškeâe keâ eMeueeeÛe$ee ce ceKÙele: Mej, Ûeele, neLee, Yeeue, eÚhekeâuee Deeeo peeveJeje keâ eÛe$e oKeve keâe eceuele n~

(ie) ieheâeDee keâe ØeÙeeie ceve<Ùe ve eÛeleve, ceveve Deej Ùeeie keâ eueS ekeâÙee~

(le) iehlekeâeueeve ceelekeâuee GoÙeeieje keâ ieheâe ceeoje ce oKeve keâe eceuelee n~

3. Meyoe keâe GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

eueeKele ØeMve

1. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS

Gòej— (keâ) (7) (Ke) (7) (ie) (3) (le) (7) (*) (3)~

2. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS

Gòej— (keâ) Yeeceyeškeâe keâ eMeueeeÛe$e ceKÙele: ueeue Deej meheâo jiee keâ ØeÙeeie me yeve n~

(Ke) Deejieeyeeo me ueieYeie 30 ekeâueeceeešj oj Sueeje keâe ieheâeS n~

(ie) Yeeceyeškeâe keâ eMeueeeÛe$ee keâe eJeMJe meemkeâelekeâ Oejenj neve keâe ieejJe Øeehle n~

(le) Fve ieheâeDee ce heeJe$e leheeceÙe DeveYeele nelee n~

(*) yeeoOe eYe#eDee keâ eveJeeme mLeeve keâe eJenej leLee Gheemevee ien keâe ..... ÛelÙe veece me peevee peelee Lee?

3. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS

Gòej— (keâ) Yeepeve Deej DeeJeeme keâe ceueYele DeeJeMÙekeâlee keâ meuePe peeve keâ heMÛeele, peeJeve keâ ekeâmee Sme #eCe ce, peye ceve<Ùe keâe GÛÛemlejeÙe DeeJeMÙekeâleeS peeœele nF neiee lee Gme mJeÙe keâe DeeYeJÙekele keâjve keâe

DeeJeMÙekeâlee keâe DeveYeJe nDee neiee...! Jene ekeâmee Sme ne Goelle #eCe ce Gmekeâe keâuhevee ve Skeâ jÛeveekeâej keâe pevce eoÙee neiee Deej Gmeve Deeme-heeme GheueyOe meece«ee oJeeje ne Skeâ eÛe$e Gkeâj eueÙee neiee~ MeeÙeo Ùene me eÛe$e yeveeve keâe hejheje keâe Me®Deele nF neiee~ Gmeve keâYee DeelceIee<š keâ eueS eÛe$e yeveeS neie, keâYee meØe<eCe keâ eueS Iee keâYee Dehevee meeoÙehejkeâ JeelleÙee keâ keâejCe~

(Ke) npeeje meeuee keâ yeeo Yee YeeceyeŠkeâe keâ Ùe eMeueeeÛe$e Oeeceue vene nS n~ MeeÙeo FmeeueS ekeâ Fvece Øeekeâelekeâ jiee keâe GheÙeeie ekeâÙee ieÙee Lee Deej Je Deepe Yee Dehevee ieeLee mevee jn n~ Ùe meceÙe keâ Gme Feleneme keâe ieejJe ØeoeMele keâj jn n peye DeYeeJee Deej mele<ee keâ yeeÛe keâuee Øemheâe$le nF Deej Ùene keâejCe n ekeâ Yeeceye$keâe keâ eMeueeeÛe$ee keâe eJeMJe meemkeâelekeâ Oejenj neve keâe ieejJe Øeehle n~

(ie) GoÙeeieej keâe ieheâeDee keâe meJeeeOekeâ Øeemeoe ceele Jeejen DeJeleej keâe n~ Ùen eJeMJeeJeKÙeele Øeelecee n epemece Øeelecee keâe Mejej ceeveJe keâe n ekeâle Gmekeâe ceKe Jeejen keâe n epemekeâ veLeve ce heLJee emLele eoKeeF ieF n~ keâne peelee n ekeâ peye enjCÙee#e olÙe heLJee keâe jmeeleue ce ue ieÙee Lee leye heLJee keâe GoOeej Jeejen DeJeleej oJeeje nDee Lee~ Fme Øeelecee keâe he<"Yeece ce yeÿee, eJe<Ce, cenMe, ieiee, Ùecevee, $e+e<e-ceeve, veJe«en Deeeo Deekeâle n pee Jeejen keâ Deueeekeâkeâ keâlÙe hej Dehevee n<e JÙekele keâjle nS oJeeÙe DeeMeeJeeo o jn n~

(Ie) Depelee keâe ieheâeS Deejieeyeeo me ueieYeie 100 ekeâueeceeŠj oj emLele n~ Fve ieheâeDee ce yeoOe keâ peeJeve me meyeeOele peelekeâ keâLeeS eÛee$ele n YeieJeeve yeoOe keâe eJeMeeuekeâeÙe ceeleÙee, Gve ceeleÙee keâe mee<"Je, meeoÙe Deej YeeJe-YeeieceeS oKekeâj oMekeâ DeÛeeYele jn peele n~ ieheâeDee ce meoj vekekeâeMee Jeeue mleYe, DeYeleheJe eÛe$e, ceeleÙee Deej yeoOe keâe Devekeâ Øeelecee S n~ yeeoOe eYe#eDee keâ eveJeeme-mLeeve keâe eJenej leLee Gheemevee ien keâe ÛelÙe keânle Le~ Depelee keâe ieheâeS Fme Øekeâej eveecele keâe ieF n ekeâ Ùene Øeekeâelekeâ ØekeâeMe mJele: ne henÛelee n Deej eJeeYevve ceeleÙee keâe DeYeleheJe YeeJe Øeoeve keâjlee n~

(*) Sueeje keâe ieheâeDee ce ÛeŠŠevee keâe keâeŠkeâj eno ceeoj, yeeoOe eJenej Deej peve ce" eveecele ekeâS ieS n pee Oeeecekeâ meceJeÙe keâe meJeeòece GoenjCe n~ heeÛeJee Deej omeJee Meleeyoe keâ ceOÙe Yeejle keâuee keâ GÛÛelece eMeKej hej lee Lee ne, meJeOece meceYeeJe keâe eJeue#eCe GoenjCe Yee Lee~

(Ûe) Sueeje keâ mceejkeâe ce meyeme cenIJeheCe keâueeMe ceeoj n pee ekeâ ÛeŠŠeve keâe lejeMekeâj yeveeÙee ieÙee n~ Fvekeâe oKekeâj keâueekeâeje keâe o#elee Deej jÛeveelcekeâlee keâe keâeÙeue nS eyevee vene jne pee mekeâlee~ velÙe keâjle vešjepe keâe Øeelecee, ÛeŠŠevee hej eMeJe-eJeJeen keâe ÂMÙe, keâueeMe heJele ce ye" eMeJe-heeJelee, veoe yeue keâe Øeelecee Deeeo keâÚ Sme GoenjCe n epevekeâe eJeue#eCe meeoÙe nce yeeOe uelee n~ vekekeâeMeeoej mleYe, oeJeeje hej Gkeâj ÂMÙe meYee DeeYeYele keâjve Jeeue n~ FõmeYee veecekeâ ieheâe keâ Mee<emLe ce vekekeâeMee ekeâS keâceue keâ heâue keâe meeoÙe nce ve keâJeue meccceenle keâjlee n yeeukeâ Gmekeâ eveceeCe meyeOee peeeKece me Ûecelkeâle Yee keâj olee n~

Yee<ee-%eeve

4. evecveeueeKele Meyoe keâ eJeueece Meyo eueeKeS—

Gòej—	heeJe$e	=	DeheeJe$e		Oeeceue	=	mhe<š
	Øeieele	=	DeJejeOe		ØelÙe#e	=	heje#e
	eveceeCe	=	eJeOJeme		GIkeâ<e	=	Dehekeâ<e
	meÙeeoÙe	=	meÙeemle		GÛÛelece	=	evecvelece
	DeYeleheJe	=	YeleheJe		Øeekeâelekeâ	=	keâe$ece

5. ejkele mLeevee keâe e>eâÙee-eJeMe<eCe Meyo oJeeje YeejS leLee e>eâÙee-eJeMe<eCe Yeo eueeKeS

Gòej— (keâ) Jen ekeâlevee meÛe yeeuelee n~ heejceeCeJeeÛekeâ e>eâÙee-eJeMe<eCe

(Ke) Jen keâne keâeÙe keâjlee n~ mLeeveJeeÛekeâ e>eâÙee-eJeMe<eCe

(ie) lece keâye Keuele ne~ keâeueJeeÛekeâ e>eâÙee-eJeMe<eCe

(Ie) yeenj cele peeDee, yeeejMe ne jne n~ mLeeveJeeÛekeâ e>eâÙee-eJeMe<eCe

(*) Deye Lee [e Deejece Yee keâj uee~ keâeueJeeÛekeâ e>eâÙee-eJeMe<eCe
(Ûe) Deheceeve ekeâmee keâe cele keâje~ jeeleJeeÛekeâ e>eâÙee-eJeMe<eCe

6. evecveeueeKele MeyOe keâ heÙeeÙeJeeÛee MeyO eueeKeS

Gòej— DeeheOe = cemeeyele Øeieele = eJekeâeme
ieCeMe = iepeeveve ÙeOOe = ue [eF
m$ee = veeje ieheâe = keâOje
eMeuee = pe [meheâO = GppJeue

7. evecveeueeKele MeyOe keâ eueS Skeâ MeyO eueeKeS

Gòej— meeenlÙe me meyeeOele meeenelÙekeâ eJe%eeve me meyeeOele Je%eeevekeâ
Feleneme keâe %eelee FelenemeJellee hejheje me meyeeOele heejheejkeâ
pee henue ne Ûekeâe ne YeleheJe pee henue ve nDee ne DeYeleheJe
memkeâele me meyeOe jKeve Jeeuee meemkeâelekeâ Yeieeue me meyeOe jKeve Jeeuee Yeeieeeuekeâ
pee DeeKee keâ meeceve ne ØelÙe#e pee DeeKee keâ meeceve ve ne DeØelÙe#e

8. evecveeueeKele MeyOe keâe meeOe-eJeÛÚO keâeepeS—

Gòej— ÙeLe<š = ÙeLee + F<š Ûejceelkeâ<e = Ûejce + Glkeâ<e
meJeellece = meJe + Gllece Skeâele = Skeâ + Dele
meÙeeOÙe = meÙe + GoÙe keâeueelej = keâeue + Delej

e>eâÙeelcekeâ-keâeÙe

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

11 cejeeJeOMe Ùee$ee

ØeMveeJeuee

jÛeveelcekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) ueene yeveeve keâe (Ke) oMee (ie) Jeeveme Menj ce

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej oeepeS—

Gòej— (keâ) [eO jepeõ Øemeeo eJeueeÙele peeve keâe leÙeeje keâjve ueie~
(Ke) [eO jepeõ Øemeeo ve Keeoe keâ keâhe [leÙeej keâjJeeS~
(ie) [eO jepeõ Øemeeo ieeOee pee me eJeOe ueve meeyejcelee ieS~
(le) [eO jepeõ Øemeeo 'keâmej eno' penepe me ceyeF me Ûeue~
(*) emheâkeme Skeâ Depeeye Ûeepe n~ cen ceve<Ùe keâe Deej Mejej peeveJej keâe n~

3. MeyOe keâe GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

eueeKele ØeMve

1. mene eceueeve keâeepeS—

Gòej— vepeOekeâ → Mece
eJeueeÙele → heeme
ueppee → Yejemee
ØeyeOe → hejevee
eJeMJeeme → eJeOMe
ØeeÛeeve → JÙeJemLee

2. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS

Gòej— (keâ) peveeOve keâe šeše keâhevee ce veekeâje eceuee Lee~
(Ke) penepe ce šeceme keâkeâ keâhevee keâe Deej me ØeyeOe Lee~
(ie) eceœe ce cemeueceeve hejye ¤Ke cen keâjkeâ veceepe he{le n~
(le) cen ceve<Ùe keâe Deej Mejej peeveJej keâe n~
(*) Dele ce ceemeume keâ eueS jJeevee nDee~

3. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (3) (Ke) (3) (ie) (3) (le) (7) (*) (3) (Ûe) (3)~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) [eO jepeõ Øemeeo keâe Skeâ cekeâoce keâe hejJee ce yeejmšje keâe ceoo keâ eueS eJeOMe peevee he[e~
(Ke) [eO jepeõ Øemeeo ve Deheve eueS enomleevee keâhe[FmeeueS yeveJeeS, keÙeeekeâ Jee Keeoe ne henvele Le~
(ie) [eO jepeõ Øemeeo ve keâeenje ce DepeeÙeyelej oKee Jene ehejeece[e keâe KeoeF me evekeâuee nF Ûeepe mej#ele jKee ieF n~ Jen ye[e meoj me«en n~ Fmekeâ yeeo [eO jepeõ Øemeeo ve Menj keâe keâÚ ØeeÛeeve Deej ØeemeoOe Fceejle oKee~ Fvece Skeâ ye[e Deej meoj ceempeo Yee Lee~ Fmekeâ yeeo Je keâÚ oj ceešj hej ehejeece[oKeve ieS~ ehejeece[e keâe vepeeokeâ peekeâj oKee~ Ùe yenle TÛee ÛeeKeše Fceejle Lee~
(le) emheâkeme Skeâ Depeeye Ûeepe n~ cen ceve<Ùe keâe Deej Mejej peeveJej keâe n~ keâeenje keâ Gme jeiemleeve ce Skeâ yenle ye[e ceele Fmee Mekeue keâe Lee~ keâne peelee n ekeâ ØeeÛeevekeâeue ce Fmeme ØeMve ekeâS peele Le Deej Jen YeeJe<Ùe keâe yeele yelee olee Lee~ hej Ùen pee keâÚ keânlee Lee Gmekeâe mecePevee yenle keâe''ve Lee~ Deye Ùe yeele lee vene n, hej Ùen ceele ne, Gme ØeeÛeeve meceÙe keâe mcejCe keâjelee jnlee n~
(*) Jeeveme Menj keâe Ùe eJeMe<elee n ekeâ Jene hej meceõ lej-lej ce n~ lej me evekeâuekeâj veeJe me ne yeenj peeÙee peelee n~ veeJe keâ emeJee Jene keâeF omeje meJeeje vene nelee~ heevee keâ yeeÛe ce ÛešševeE n, Gvne hej cekeâeve yeve n~

Yee<ee-%eeve

5. evecveeueeKele ØelÙeÙee keâe ØeÙeeie keâjkeâ veS Meyo yeveeFS—

Gòej— Dee	=	hÙeemee, YeKee	lee	=	heMelee, ceve<Ùelee
Dele	=	le[le, eYe[le	vee	=	ceejvee, Mejvee
Deenš	=	iejceenš, eÛekeâveenš	DeeT	=	hee[leeT, GhepeeT
F	=	peieuee, Menje			

6. evecveeueeKele Meyoe keâe Deheve JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) ëeieej = JeoeJeve ce ßee yeekeâ eyenje pee keâe ëeieej oKele ne yevelee n~
(Ke) Ùee$ee>eâce = Deheve Ùee$ee>eâce keâ Devemeej ueKekeâ cÙeeveKe ieÙee~
(ie) eJeueeÙele = DeÛeevekeâ cejje eJeueeÙele peeve keâe keâeÙe>eâce yeve ieÙee~
(le) keâye = ceieue meceeš Dekeâyej keâe keâye emekeâoje ce emLele n~
(*) heeMeekeâ = eJeOMe peeve keâ eueS ueKekeâ ve YeejleeÙe heeMeekeâ emeueJeeF~

7. evecveeueeKele JeekeÙee ce me keâejkeâ-eÛenve ÚeŠkeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) keâe, keâe (Ke) ce, (ie) ce, me
(le) keâe, me (*) keâe (Ûe) ce, keâ eueS~

8. jKeeekeâle heoe keâ mLeeve hej meJeveece keâe ØeÙeeie keâjle nS JeekeÙee keâe heve: eueeKeS—

Gòej— (keâ) ieeOee pee ceneve JÙeekele Le~ Je Deennmee keâe hee" he{ele Le~
(Ke) cejle cee yenle meoj n~ Jen cePe DelÙeeOekeâ Ûeenlee n~
(ie) keâeheue ceKe Úe$e n~ Jen meoJe MeleeeveÙee ne keâjlee jnlee n~
(le) keâ<Ce Deej yeuejece meie YeeF n~ Je Skeâ ne eJeoÙeeueÙe ce he{le n~
(*) keâuee cejle meKee n~ Jen ceyeF ce jnlee n~

e>eâÙeelcekeâ-keâeÙe

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

j Ûevee lcekeâ ceuÙeekeâve–2

1. evecveeueeKele Meyoe keâe JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— #ecee = keâ + <e + De + ce + Dee
lÙeeie = le + Ùe + Dee + ie + De
ceveeyeue = ce + De + ve + Dee + ye + De + ue + De
eJeveele = Je + F + ve + F + le + De
jleheele = j + De + le + G + he + De + le + F
DeveveÙe = De + ve + G + ve + De + Ùe + De

2. ekeâmee oleŠveeJeMe Deheie ne peeve keâ yeeo keÙee JÙeekele keâe Dehevee peeJeve ve<š keâj uevee ÛeeenS? Ùeeo vene lee keÙee? Deheve eJeÛeej eueeKeS~

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

3. evecveeueeKele Meyoe keâ eueS Skeâ Meyo eueeKeS

Gòej— (keâ) mJehveoMee (Ke) hejle#eeLee (ie) ßecepeeJee
(le) melÙeJeeoe (*) ceeveJe eveecele~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gòej oeepeS

Gòej— (keâ) #ecee meeceLÙeJeeve JÙeekele keâe MeeYee olee n~
(Ke) epevneve keâÚ keâcee nele nS Yee Dehevee cenvele leLee ueieve keâ yeue hej memeej ce Dehevee cenlJeheCe mLeeve yeveeÙee ne, Sme ueeiee me ØejCee eceuelee n~
(ie) ieheâeDee keâe ØeÙeeie ceve<Ùe ve eÛeleve, ceveve Deej Ùeeie keâ eueS ekeâÙee~
(le) [eO jepeõ Øemeeo ieeOee pee me eJeoe ueve meeyejcelee ieS~
(*) emheâkeme Skeâ Depeeye Ûeepe n~ cen ceve<Ùe keâe Deej Mejej peeveJej keâe n~

5. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) Âe<šnevee ce %eeve keâe ØekeâeMe heâueeÙee (Ke) DeeMee keâe
(ie) SueeheâŠe keâe ieheâeS

mekeâeuele ceuÙeekeâve–1

1. keâeJelee keâe heekeleÙee heCe keâeepeS—

Gòej— (keâ) #ecee, oÙee, lehe, lÙeeie, ceveeyeue

meyekeâe eueÙee menej e~
hej vej-JÙeele, meÙeeOeve leceme
keâne, keâne keâye nejeˆ?

2. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (7) (Ke) (7) (ie) (7) (le) (3) (*)(3)~

3. evecveeueeKele Meyoe me JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) eveYeÙe = nce eveYeÙeleeheJekeâ peeJeve JÙeleele keâjvee ÛeeenS~
(Ke) DeceuÙe = Jeve ncee je DeceuÙe eveeOe n~
(ie) keâMeue = meenvee Keevee yeveeve ce yenle keâMeue n~
(le) ieYeej = oehee Deepe yenle ieYeej ueie jne Lee~
(*) eJeMeeue = Deepe nceve Skeâ eJeMeeuekeâeÙe Depeiej oKee~
(Ûe) Meekele = nce eveyeue JÙeekeleÙee hej Dehevee Meekele vene Deepeceevee ÛeeenS~

4. evecveeueeKele Meyoe keâe meeOe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— ÙeLe<š = ÙeLee + F<š
meJeellece = meJe + Gllece
meÙeeoÙe = meÙe + GoÙe
Ûejceelkeâ<e = Ûejce + Glkeâ<e
Skeâele = Skeâ + Dele
keâeueelej = keâeue + Delej

5. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) peye meeje oeveÙee keâeJe keâe Gheneme keâj keâeJe Gme meceÙe Meekeâle ve neve keâ eueS keân jne n~
(Ke) eJeoÙeeeLeÙee keâ heejßece keâ yeej ce ueKekeâ ve keâne n ekeâ eJeoÙeeeLeÙee keâe Dehevee hee" jepe keâe jepe Ùeeo keâjle meceÙe jnvee ÛeeenS vene lee Skeâ eove keâe he{e nDee hee" omej eove hej Úe[ve me Jen Yeue peeSiee~
(ie) Âe<šnevee keâ eueS ueF ve Skeâ veF eueehe keâe DeeeJe<keâej ekeâÙee epemekeâe yeue eueehe keâne ieÙee~
(le) ueKekeâ ve keâne n ekeâ yejeF Ùen ceeueece nelee n ekeâ ekeâmee keâ DeeÛejCe keâ ieuele he#e keâe Goleeešle keâjle meceÙe Gmece jme eueÙee peelee n Deej oe<eeoleeŠve keâe Skeâcee$e keâleJÙe ceeve eueÙee peelee n~ yejeF ce jme uevee yeje yeele n, DeÛÚeF keâe Glevee ne jme uekeâj Gpeeiej ve keâjvee Deej Yee yeje yeele n~ mekeâ[e leŠveeS Smee leŠlee n epevn Gpeeiej keâjve me ueekeâeÛelle ce DeÛÚeF keâ Øeele DeÛÚe YeeJevee peielee n~
(*) Jeeveme Menj keâe Ùe eJeMe<elee n ekeâ Jene hej meceõ lej-lej ce n~ lej me evekeâuekeâj veeJe me ne yeenj peeÙee peelee n~ veeJe keâ emeJee Jene keâeF omeje meJeeje vene nelee~ heevee keâ yeeÙe ce ÛeŠŠeve n, Gvne hej cekeâeve yeve n~

12 YeieJeeve keâ [eekeâS

ØeMveeJeuee

jÛeveelcekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) oevee (Ke) eÛeŠe"Ùee (ie) meieOe

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej oeepeS—

Gòej— (keâ) keâeJe ve YeieJeeve keâ [eekeâS yeeoue Deej hee#eÙee keâe keâne n~
(Ke) Yeehe heevee yeve peelee n~
(ie) ne nceej Fueekeâ ce [eekeâÙee Deelee n~

(le) Jen oe yepe Deelee n Deej he$e FlÙeeeo uekeâj Deelee n~

3. Meyoe keâe GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

eueeKele ØeMve

1. keâeJelee keâe heekeleÙee heCe keâeepeS—

Gòej— (keâ) he#ee Deej yeeoue,
Ùe YeieJeeve keâ [eekeâS n,
pee Skeâ ceneoMe me
omej ceneoMe keâe peele n~

(Ke) ncelee keâJeue Ùen Deekeâle n
ekeâ Skeâ oMe keâe Oejlee,
omej oMe keâe meieOe Yepelee n
Deej Jen meejYe nJee ce lejle nS
hee#eÙee keâe heeKee hej elejlee n~

2. mene eceueeve keâeepeS—

Gòej— YeieJeeve
peele
yeeÛele
Oejlee
elejlee

Deekeâle
Yepelee
eiejlee
yeueJeeve
peele

3. evecveeueeKele heekeleÙee keâe DeLe mhe<š keâeepeS—

Gòej— nce lee ..... elejlee n~

DeLe—GheÙekele heekeleÙee ce keâeJe keânvee Ûeenlee n ekeâ hee#eÙee Deej yeeouee keâe oKekeâj nce keâJeue Ùen Deveceeve ueieele n ekeâ Fvekeâ ceeOÙece me Skeâ oMe keâe Oejlee omej oMe keâe Oejlee keâe Dehevee KeMeye Yepelee n~ Deej hee#eÙee keâe oKekeâj Smee ueielee n ceevee Skeâ oMe keâe Oejlee keâe meieOe nJee ce G[le nS Fve hee#eÙee keâ heKee hej lej jne ne~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) keâeJe ve hee#eÙee Deej yeeouee keâe YeieJeeve keâ [eekeâS FmeeueS keâne n keÙeeekeâ keâeJe keâ Devemeej he#ee Deej yeeoue Skeâ mLeeve me omej mLeeve hej YeieJeeve oJeeje Yepe peele n~

(Ke) keâeJe keâ Devemeej he#ee Deej yeeoue ceemece ¤hee eÛeŠe"Ùee Skeâ mLeeve me omej mLeeve hej henÛeele n epevekeâe keâJeue he[, heeOe, heevee Deej hene[ne he{ mekeâle n~ DeLeele Ùe meYee Gvekeâ oJeeje ueeS ieS yeoueeJe keâe meyeme henue cenmeme keâjle n~

(ie) keâeJe ve Smee FmeeueS keâne n ekeâ keÙeeekeâ nce hee#eÙee Deej yeeouee keâ meoMe keâe mecePe ne vene heele n ekeâ Jee nceme keÙee keânvee Ûeenle n~

Yee<ee-%eeve

5. evecveeueeKele Meyoe me JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) he#ee = DeekeâeMe ce he#ee G[jn Le~

(Ke) yeeoue = yeeoue Gce[-lece[keâj yejme jn n~

(ie) hene[= hene[e hej meoe DeeOekeâ nelee n~

(le) meejYe = yeeie ce Ûeeje lejheâ meejYe heâuee nDee Lee~

(*) Yeehe = Yeehe ce yenle Meekele nelee n~

6. evecveeueeKele Meyoe keâ oe-oe heÙeeÙeJeeÛee Meyo eueeKeS—

Gòej— he#ee = Keie eJenie

yeeoue = Jeeejo peueOej

meieOe = meejYe KeMeye

hene[= enceeMeKej eieej

heevee = peue Jeeej

heKe = hej heeKe

7. evecveeueeKele mecemleheoe keâe eJe«en keâeepeS—

Gòej— veeuekeâceue = veeuee n pee keâceue

keâeueeeceÛe = keâeuee n pee eceÛe

he®<eellece = he®<ee ce Gllece

ÛejCekeâceue = keâceue keâ meceeve ÛejCe

keâceueveÙeve = keâceue keâ meceeve veÙeve

8. evecveeueeKele Meyoe keâ eJehejeleeLekeâ Meyo eueeKeS Deej JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) YeieJeeve = Meleeve — Fme oeveÙee ce YeieJeeve Deej Meleeve oevee heeS peele n~

(Ke) meieOe = oieOe — olešveemLeue hej Ûeeje lejheâ oieOe heâueee nF Lee~

(ie) peue = mLeue — olešveemLeue hej Yee[ueiee nF Lee~

(le) Oejlee = DeekeâeMe — Deepe DeekeâeMe yenle ne mJeÛÚ leLee eveceue eoKe jne n~

(*) oMe = eJeoMe — jceMe keâe Deieue mehleen eJeoMe peeve keâe keâeÙe>eâce n~

(Ûe) he<he = keâeŠe — he<he keâ meceeve keâeŠ Yee nele n~

9. evecveeueeKele JeCee keâe eceueekeâj Meyo eueeKeS—

Gòej— ye + Dee + o + De + ue + De = yeeoue

ce + De + n + Dee + o + S + Me + De = ceneoMe

Ûe + F + š + De + " + F + Ùe + Dee + De = eÛeše"Ùee

me + G + ie + De + Oe + De = meieOe

me + Dee + j + De + Ye + De = meejYe

e>eâÙeelcekeâ-keâeÙe

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

13 Ye<šeÛee j

ØeMveeJeuee

j Ûeveelcekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) keÙeeekeâ meye peien Ye<šeÛeej heâue jne Lee

(Ke) eJeMe<e%e

(ie) Fceeveoej

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ GIIej oeepeS

Gòej— (keâ) jepee ve Deheve meYee ojyeeejÙee keâe FmeeueS yeueeÙee keÙeeekeâ jepÙe ce YeŠeÛeej keâe nuuee ceÛee nDee Lee~

(Ke) eJeMe<e%e ve jepee keâe Ye<ŠeÛeej keâ yeej ce yeleeÙee ekeâ ''Jen mLeue vene, me#ce n, DeieeÛej n, hej Jen meJe$e JÙeehle n~ Gme oKee vene pee mekeâlee, DeveYeJe ekeâÙee pee mekeâlee n~''

(ie) eJeMe<e%ee ve Ye<ŠeÛeej Kelce keâjve keâ eueS Skeâ Ùeepevee leÙeej keâe~

(le) leeJeepe ce me mJej evekeâue jn Le—'Dej, Deepe FkeâIeeme n~ Deepe lee ue ue~'

3. Meyoe keâe GÛÛeejCe keâeepeS

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

eueeKele ØeMve

1. mene eceueeve keâeepeS

Gòej— jepee
ÚeJe
neepej
DeveYeJe
heejJeleve
keâoje

yeoueeJe
cenmeme
ieheâe
GheemLele
vehe
Deekeâele

2. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS

Gòej— (keâ) (7) (Ke) (7) (ie) (3) (le) (3) (*) (7)

3. heekele ce eveenle JÙeiÙe keâe mhe<Š keâeepeS—

Gòej— 'Dej, ... ue uee!'

mhe<ŠekeâjCe—GheÙekele heekele ce Ùen YeeJe eÚhee nDee n ekeâ Skeâ meeecele DeeÙe Jeeue JÙeekele keâe ceneve keâ DeeeKeje eovee ce neLe leie ne peelee n~ Deej pe¤jle Ùee DeeJeMÙekeâlee he[ve hej Jen Yee yenkeâ mekeâlee n~

4. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) Øepee yenle nuuee ceÛee jne n~

(Ke) nce Yee lee oKe ekeâ keâmee nelee n~

(ie) Deiej eceue peeS lee hekeâ[keâj ncej heeme ue Deevee~

(le) meeje JÙeJemLee Gueš-heueš ne peeSiee~

(*) Fvneve meoeÛeej keâe leeJeepe yeveeÙee n~

(Ûe) leeJeepe ve keâceÛeeje keâe Fceeveoej yevee eoÙee~

5. evecveeueeKele ØeMvee keâ GIIej eueeKeS—

Gòej— (keâ) jepee ve ojyeeejÙee me keâne, ''Øepee yenle nuuee ceÛee jne n ekeâ meye peien YeŠeÛeej heâuee nDee n~ nce lee Deepe lekeâ keâne vene eoKee~ lece ueeiee keâe keâne eoKee ne lee yeleeDee~'' ojyeeejÙee ve keâne—peye npej keâe vene eoKee, lee nce keâme eoKe mekeâlee n~

(Ke) Skeâ ojyeeje ve Ye<ŠeÛeej keâ eJe<eÙe ce yeleeÙee—''npej, Jen nce vene eoKeiee~ mevee n, Jen yenle yeejekeâ nelee n~ nceeje DeeKe Deehekeâe eJejeŠlee oKeve keâe Flevee Deeoe ne ieF n ekeâ nce yeejekeâ Ûeepe vene eoKelee~ nce YeŠeÛeej eoKee Yee lee Gmece nce Deehekeâe ne ÚeJe eoKeiee, keÙeeekeâ nceeje DeeKee ce lee Deehekeâe ne mejle yemee n~''

(ie) YeŠeÛeej eceŠeve keâ yeej ce eJeMe<e%ee ve keâne—''cenejepe! nceve Gmekeâe Ùeepevee leÙeej keâe n~ Ye<ŠeÛeej keâ ceekeâ eceŠeve neie~ peme—"keâe n, lee "keâoej n Deej "keâoej n lee DeeOekeâeejÙee keâ eueS leme n~ "keâe eceŠ peeS, lee Gmekeâe leme eceŠ peeS~ Fme lejn Deej Yee yenle mee Ûeepe n~ ekeâve keâejCee me Deeocee leme uelee n, Ùen Yee eJeÛeejCeeÙe n~''

(Ie) meeOe ve jepee keâe mecePeeÙee—''cenejepe, Ye<ŠeÛeej Deej meoeÛeej ceve<Ùe keâe DeeIcee ce nelee n, yeenj me vene DeeIee~ eJeOeeIee peye ceve<Ùe keâe yeveeIee n, Ieye ekeâmee keâe DeeIcee ce FceeveOeje keâe keâue eheâŠ keâj oIee n Deej ekeâmee keâe DeeIcee ce yeFceevee keâe~ Fme keâue ce me FceeveOeje Ùee yeFceevee keâ mJej evekeâuele n, epevn 'DeeIcee keâe hekeâej' keânle n~ DeeIcee keâe hekeâej keâ Devemeej ne DeeOcee keâece keâjIee n~ øeMve Ùen n ekeâ epevekeâe DeeIcee me yeFceevee keâ mJej evekeâuele n, Gvn oyeekeâj FceeveOeje keâ mJej keâme evekeâeue peeS''

(*) keânevee keâ Dele ce peye jepee ve keâceÛeeje keâe heeÛe keâe veeŠ eoÙee Iee Gmeve peye ce jKe eueÙee Deej Gmekeâ neLe ce yeOe Ieeyeepe ce me DeeJeepe DeeF—''Dej, Deepe Fkeâleeme n Deepe Iee ue ue~'' Fmeme ueKekeâ Ùen mhe<Š keâjvee Ûeenlee n meceepe me Ye<ŠeÛeej eceŠeve keâ eueS nce meyeme henue mJeÙe keâe ne yeouevee neiee~

Yee<ee-%eeve

6. Meyoe keâe mene >eâce ce jKekeâj meeLekeâ JeekeÙe yeveeFS

Gòej— (keâ) nce Iee Deepe Iekeâ keâne vene eoKee~

(Ke) Jen yenle yeejekeâ nelee n~

(ie) nce yeejekeâ Ûeepe vene eoKelee~

(Ie) Deye Ye<ŠeÛeej meye peien ne ieÙee n~

(*) Fvneve meoeÛeej keâe IeeJeepe yeveeÙee n~

(Ûe) ojyeej ce nueÛeue ceÛe ieF~

7. evecveeueeKele DeJÙeÙee keâe Deheve JeekeÙee ce øeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) nceMee = nce nceMee melÙe yeeuevee ÛeeenS~

(Ke) keâYee = nce eveyeue keâe keâYee meleevee vene ÛeeenS~

(ie) keâ meeLe = Meeleue ÛeÛeue keâ meeLe yeepeej ieF~

(Ie) keâ eyevee = ce Deheve yeŠ keâ eyevee vene jn mekeâlee~

(*) hejle = Deepe cePe yeepeej peevee Lee, hejle peeve keâe meceÙe ne vene eceuee~

(Ûe) Deen = Deen Ùe ceve keÙee keâj eoÙee?

(Ú) ne = ceve lecnej eueS ne Keej yeveeF n~

8. evecveeueeKele Meyoe keâ eJehejeleeLekeâ eueeKeS

Gòej— jepee = jkeâ

yeejekeâ = ceeŠe

mLeue = me#ce

meoeÛeeje = JÙeeYeÛeeje

yeje = DeÛÚe

neepej = iejneepej

yeFceeve = Fceeveoej

Deeveo = Goeme

9. evecveeueeKele Meyoe keâe Deheve JeekeÙee ce øeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) nuuee = Meele ne peeDee, nuuee cele keâje~

(Ke) vecevee = veceve keâ Ieej hej henue Gmeve Skeâ IeeJeepe yeveeÙee~

(ie) ÚeJe = meenveueeue hej Deejehe ueieeS peeve hej meyekeâ yeeÛe Gvekeâe ÚeJe Kejeye ne ieF~

(Ie) meJe$e = yejmeele ce meJe$e nejÙeeuee ne peelee n~

(*) meoeÛeeje = meoeÛeeje ceve<Ùee keâe meYee peien meccceve nelee n~

10. evecveeueeKele Meyoe keâe MeoOe keâjkeâ eueeKeS—

Gòej— nuee = nuuee

yejekeâ = yeejekeâ

jepeÙe = jepÙe

mejJe$e = meJe$e

eYe<ŠeÛeej = Ye<ŠeÛeej

eJemememeiÙe = eJeMe<e%e

me#ce = me#ce

meenemeve = emenemeve

e>eâÙeeIcekeâ-keâeÙe

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

14 peeJeve keâ ceneve ce$e–MeeÛelee Deej meeoiee

ØeMveeJeuee

j Ûeveelcekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej– (keâ) MeeÛelee (Ke) oevee keâe (ie) epemece oÙee-meÛÛeeF nelee n

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej oeepeS—

Gòej– (keâ) MeeÛelee me Mejej Deej ceve oevee yeueJeeve nele n~ Ùene keâejCe n ekeâ ye[-ye[ceneve he®<e MeeÛelee keâe Deheve peeJeve ce eJeMe<e ¤he me mLeeve ole n~

(Ke) Yeepeve keâe mJeÛÛlee ce Ùen OÙeeve ovee DeeJeMÙekeâ n ekeâ Keeve keâe JemleS meeheâ-meLeje ne, Yeepeve meheâeF keâ meeLe yeveeÙee ieÙee ne Deej meheâeF keâ meeLe ekeâÙee peeS~ DeLeele neLee Deej heje keâe Yeuee Yeeele meeheâ keâj eueÙee peeS~

(ie) ceve keâe heeJe$elee keâ eueS jepe meceÙe hej ØeeLevee Deej keâeleve keâjvee ÛeeenS~

(le) jepee ve ce$ee-heo keâ eueS Skeâ Sme Deeocee keâe Ûevee pee yenle ne meeo keâhe[henve nS Lee~ jepee ve Gmekeâe FmeeueS Ûevee keÙeeekeâ Gmekeâ Yeelej Skeâ GppJeue Ûeej$e Deej eJeJekeâ Úhee nDee Lee~ meeLe ne Jen eJeoJeeve Yee Lee~

3. Meyoe keâe GÛÛeejCe keâeepeS

Gòej– Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

eueeKele ØeMve

1. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej– (keâ) (3) (Ke) (7) (ie) (3) (le) (7) (*) (3) (Ûe) (3)~

2. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej– (keâ) MeeÛelee me Mejej Deej ceve oevee yeueJeeve nele n~

(Ke) Yeepeve ce mJeÛÛlee hej OÙeeve ovee DeeJeMÙekeâ n~

(ie) ceve Jene heeJe$e n, epemece oÙee nelee n~

(le) ceneve he®<e Fmee Øekeâej meeoiee me jnle n~

(*) yeveeJe-ëeieej lecnej Ûeej$e keâ oehekeâ keâe yePee oiee~

3. evecveeueeKele heekeleÙee keâe DeeMeÙe mhe<š keâeepeS—

Gòej– (keâ) melmeie ..... Keeve n~

DeeMeÙe—GheÙekele heekele ce ueKekeâ keânvee Ûeenlee n ekeâ melmeie me ceve heeJe$e nelee n~ epeme lejn me Keevee keâe KeoeF keâjve hej ceuÙeJeeve helLej Øeehle nele n Gmee lejn me melmeie keâjve me Skeâ Smee eoJÙe pÙeeele evekeâuelee n pee ceve keâe heeJe$e keâj olee n~

(Ke) ceve ..... nelee n~

DeeMeÙe—GheÙekele heekele ce ueKekeâ Ùen keânvee Ûeenlee n ekeâ leeLeÙee$ee keâjve leLee heeJe$e veeoÙee ce mveeve keâjve me ceve heeJe$e vene nelee~ ceve keâe heeJe$elee keâ eueS ceve ce oÙee nevee ÛeeenS, meÛÛeeF keâe YeeJevee nevee ÛeeenS leLee DeenmeelcekeâØeJeelle nevee ÛeeenS~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej– (keâ) Mejej keâ Deiee keâe meheâeF, lej keâe meheâeF, keâhe[e keâe meheâeF, Yeepeve keâe mJeÛÛlee, heevee keâe mJeÛÛlee

Deej lej keâ Deeme-heeme keâe meheâeF Deeeo yeele yeenj keâe heeJe$elee ce meeccceuele n~ nJee keâe mJeÛÚlee Yee Fmee keâ Deleiele n~

meyekeâe Skeâ meeceeve mecePevee, peeJee hej oÙee keâjvee, o:eKeÙee keâe meneÙelee keâjvee, YeKee keâe Yeepeve ovee, Deheve keâlleJÙee keâe heeueve keâjvee, jeeieÙee keâe meJee keâjvee, ekeâmee keâe vekeâmeeve ve henÛeevee Deeeo yeele Mejej keâ Yeelej keâe heeJe$elee ce meeccceuele n~

(Ke) epeme Øekeâej lej keâ omej keâece DeeJeMÙekeâ nele n, Gmee Øekeâej ØeeLevee Deej keâeleve keâe Yee DeeJeMÙekeâ mecePevee ÛeeenS~ lej keâ meYee meomÙee keâe pe¤je keâece Úe[keâj ØeeLevee Deej keâeleve ce Yeeie uevee ÛeeenS~ heejJeej keâe meeceenkeâ ØeeLevee keâe ye[e cenlJe nelee n~ Gmeme heejJeej keâ nj meomÙe keâe ceve lee heeJe$e nelee ne n, heejJeej ce meKe Deej Meeele keâe JeeoOe Yee nelee n~

(ie) ÙeeOee<"j keâ Yeepe keâ DeeÙeepeve ce ßeekeâ<Ce ve melee Deej jepeeDee keâ Keevee Keeve me henue Deheve keâce[ue keâe lee[keâj Gmekeâe ÛeCe yevee eueÙee Deej meyekeâe Lee[e-Lee[e okeâj keâne—henue Fme ÛeCe keâe ueeepeS yeeo ce Keevee KeeFSiee~ ueeiee ve ÛeCe KeeÙee Deej eheâj keâ[Jee neve keâ keâejCe evekeâeue Yee eoÙee keÙeeekeâ Jen keâ[Jee ueekeâe me yeve nS keâce[ue keâe lee[keâj yeveeÙee ieÙee Lee~ Smee neve hej ßeekeâ<Ce ve Gveme keâne—Ùen keâce[ue keâF heeJe$e veeoÙee keâ peue ce vene Ûekeâe n hej Gmekeâ Yeelej keâe keâ[Jeenš vene ieF~ epeme lejn heeJe$e veeoÙee keâ peue ce veneve hej Yee keâce[ue keâe keâ[Jeenš pÙee keâe lÙee yevee jne, Gmee lejn ceve ce yejeF jnve me leeLee ce peeve Deej veeoÙee keâ heeJe$e peue ce veneve me keâÚ vene nelee~ ceve<Ùe keâe leeLee ce ve oe[keâj Deheve ceve keâe ne heeJe$e yeveevee ÛeeenS~

(le) ce$ee-heo keâ eueS Ûeve ieS Deeocee ve jepee me heÚe, cenejepe, Deehekeâ ojyeej ce meoj keâhe[henve nS ye[-ye[eJeoJeeve ceepeo n~ Deeheve cePe meeOeejCe Deeocee keâe ce$ee-heo keâ eueS keÙee Ûevee? jepee ve Gllej eoÙee, ''Deehekeâe meeoiee keâe oKekeâj~'' Deeocee ve omeje ØeMve heÚe cenejepe, ce meeo keâhe[henve nS Lee~ ne mekeâlee n, cej meeo keâhe[e keâe keâejCe ceje iejeyee ne~ eheâj keÙee Deeheve cePe Ûevekeâj Yeue vene keâe? jepee ve keâne—''ce meeoiee keâe henÛeevelee n~ Deehekeâ Mejej hej meeoiee n, cePe heje eJeMJeeme n ekeâ Gmekeâ Yeelej Skeâ GppeJeue Ûeej$e Deej eJeJekeâ eÚhee nDee n~ cePe ce$ee heo keâ eueS Skeâ Sme Deeocee keâe DeeJeMÙekeâlee n, pee eJeoJeeve lee ne ne Ûeej$eJeeve Deej eJeJekeâJeeve Yee ne~''

(*) cenelcee ieeOee pee keâe GoenjCe okeâj ueKekeâ Ùen mecePeevee Ûeen jn n ekeâ ieeOee pee keâe ne lejn ceneve he®<e Yee meeoiee me jnle n~ Je Deheve keâhe[e keâe Deej OÙeeve vene ole n~ Je OÙeeve ole n Deheve Ûeej$e keâe Deej, Deheve eJeÛeeje keâe Deej~ Je Deheve meeo keâhe[e ce Yee Deheve DeÛÚ eJeÛeeje keâe ceeCeÙee eÚheeS nS, meoe ceeveJelee keâ keâuÙeeCe ce ueie jnle n~

(Ûe) ceeeŠve ueLej keâe keâLeve n, ''n ceve<Ùee, lece le[keâ-Ye[keâ ce epelevee meceÙe ieJeele ne, Ùeeo Glevee meceÙe Deheve eJeÛeeje keâe meoj yeveeve ce ueieeDee, lee lece Dehevee ne keâuÙeeCe vene keâjeie, Deheve oMe Deej meceepe keâe Yee keâuÙeeCe keâjeie~ nce Gvekeâ Fme keâLeve me heje lejn mencele n~''

Yee<ee-%eeve

5. evecveeueeKele Meyoe keâe JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej—	mJeÛÚlee	=	mJeÛÚ	+	lee
	mecePevee	=	mecePe	+	vee
	keâ[Jeenš	=	keâ[	+	Deenš
	eJeJekeâJeeve	=	eJeJekeâ	+	Jeeve
	keâceeF	=	keâce	+	DeeF

6. evecveeueeKele JeekeÙee keâe hee{S—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

7. evecveeueeKele ØelÙeÙee ce oe-oe veS Meyo yeveeFS—

Gòej—	Dekekeâ[	— yePekekeâ[	eheÙekekeâ[	lecekekeâ[
	Dekeâ	— hee"keâ	heâeŠkeâ	OeeJekeâ
	Jeeuee	— heâueJeeuee	oOeJeeuee	lejJeeuee

FÙee	—	meeKeÙee	oeKeÙee	ueeŠÙee
DeeJee	—	ÚueeJee	YeueeJee	eoKeeJee
Deeve	—	Ûe{eve	G[eve	he"eve

8. Meyoe me veeceOeele e>eâÙeeS yeveeFS—

Gòej— ueele = ueeleÙeevee
iece = ieceevee
Pe" = Pe"ueevee
iee" = iee"vee
mee" = mee"Ùeevee
eÛekeâvee = eÛekeâveevee
neLe = neLeÙeevee
oenje = oenjevee

9. evecveeueeKele hejmeiee keâe meneÙelee me ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) ceve<Ùe keâ peeJeve ce meeoiee keâe ye[e cenlJe n~
(Ke) Thej keâe keânevee me mecePee pee mekeâlee n ekeâ ceve keâe heeJe$elee keÙee nelee n~
(ie) yeenj keâe heeJe$elee keâe Øeehle keâjve keâ eueS Thej keâÚ eveÙece eueKe ieS n~
(le) ÙeeOee<"j ve cePeme Yee leeLe hej Ûeueve keâe keâne Lee~
(*) Yeepeve ce mJeÛÚlee hej OÙeeve ovee ÛeeenS~

e>eâÙeelcekeâ-keâeÙe

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

15 Mem$e-lÙee ie

ØeMveeJeuee

jÛeveelcekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) Deheve eMeeJej ce (Ke) meevekeâ JeMe ce meveeheele peÙeiehle (ie) yeeoOe eYe#e ve

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej oeepeS—

Gòej— (keâ) mecee$ DeMeekeâ meOÙee keâ meceÙe eMeeJej ce šnue jn Le~
(Ke) ÙeoOe ceieOe vejMe mecee$ DeMeekeâ keâe mevee Deej keâeueie vejMe ceieõ keâe mevee keâ yeeÛe ne jne Lee~
(ie) Ùeeo yeeoOe eYe#e keâe yeele mene ve nelee lee DeMeekeâ Gmekeâe JeOe keâj olee~
(le) yeeoOe eYe#e ve mecee$ DeMeekeâ keâe peeJee hej oÙee keâjvee emeKeeÙee~

3. Meyoe keâe GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

eueeKele ØeMve

1. mene eceueeve keâeepeS—

Gòej— ueeue-ueeue
Deheve-Deheve
jn-jnkeâj
ceneve
ße<"
Dekeâuee

ßecece
hejepeÙe
ceve<Ùe
ekeâjCe
vee[
yeenj

2. menе keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (3) (Ke) (7) (ie) (3) (le) (7) (*) (7)~

3. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) meOÙee keâe meceÙe Lee; meÙe Demle ne jne Lee~

(Ke) keâeueie vejMe ceieõ ye[e MejJeej n~

(ie) Gmekeâe ceKece[ue lepeeceÙe Lee~

(le) Je meeOe keâ meeLe jCeYeece keâe Deej Ûeue he[~

(*) Gme Gvneve DeheceeveheJekeâ Oejlee hej heâkeâ eoÙee~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) DeMeekeâ FmeeueS eÛeelele Le keÙeeekeâ Gvekeâe mevee leLee keâeueie keâe mevee keâ yeeÛe ÙeoOe Ûeue jne Lee Deej DeMeekeâ eÛelee keâ meeLe ceve ne ceve meeÛe jn Le—''keâeueie keâe ÙeoOe~ DeYee lekeâ ÙeoOe keâ ceoeve me keâeF meceeÛeej vene eceuee~ keâeueie vejMe ceieõ ye[e MejJeej n~ helee vene, ÙeoOe ce keÙee nDee~''

(Ke) meveeheele peÙeiehle oJeeje meveeS ieS meceeÛeej me meceeš DeMeekeâ KeMe ne ieS Deej meveeheele me yeeue, ''ce DeleeJe Øemevve n meveeheele~ keâeueie keâe eJepeÙe ve cej ceve ce n<e keâe meeiej G[ue eoÙee n~ meevekeâe keâe Skeâ mehleen keâe Úšše o oeepeS Deej Fme cenеve eJepeÙe keâ Gheue#Ùe ce Gvn hejmkeâej oeepeS~''

(ie) yeeOe eYe#e ve DeMeekeâ keâe peele keâe Gmekeâe hejepeÙe FmeeueS yeleeÙee keÙeeekeâ Gme ÙeoOe ce yenle meej yekeâmej ueeie ceej ieS Le~ leLee yenle me ueeie Deenle nS Le leLee ceeleeDee leLee yenvee keâ ùoÙe me DeMeekeâ keâ eueS yeooDeeS evekeâue jne Lee~

(le) DeMeekeâ keâe yeeOe eYe#e keâ keâLeve hej FmeeueS eJeMJeeme vene ne jne Lee keÙeeekeâ Gmekeâe meveeheele Gmekeâe eJepeÙe keâe meceeÛeej henue ne o Ûekeâe Lee Deej meveeheele Gmekeâe ieuele meceeÛeej vene o mekeâlee Lee~

(*) jCeYeece ce peele nS meceeš DeMeekeâ ve mevee ekeâ lej-lej me jeve Deej eJeueehe keâjve keâe DeeJeepe Dee jne Lee~ Deeie ye{ve hej Gvneve oKee ekeâ keâne Yee[Ùee ekeâmee keâ MeJe keâe veeÛe-veeÛekeâj Kee jne n, keâne ëeieeue ekeâmee MeJe ce oele ueiee jne n Deej keâne peieuee keâlle ekeâmee MeJe keâe Keeve keâ eueS Deeheme ce ue[jn n~ jCeYeece ce henÛeve hej Gvneve oKee ekeâ jCeYeece ce Ûeeje lejheâ Deenlee keâe Ûeelkeâej G'' jne Lee~ keâeF heevee keâ eueS le[he jne Lee, lee keâeF leeJe keâe hee[e me Úšheše jne Lee~ ekeâmee keâe ieove keâše nF Lee lee ekeâmee keâ oevee hej~ ekeâmee keâ oevee neLe keâš nS Le, lee ekeâmee keâe Mejej oe škeâ[e ce keâše nDee eoKeeF he[jne Lee~ Yee[S leLee ëeieeue ueeMee keâe KeeÛele nS eueS pee jn Le~

(Ûe) DeMeekeâ ve keâeueie eJepeÙe keâ heMÛeele keâYee Yee ÙeoOe ve keâjve keâe ØeCe FmeeueS ekeâÙee keÙeeekeâ jCeYeece keâe ÂMÙe oKekeâj Gmekeâe ceve heMÛeeleehe me Yej G''e Deej Gmeve Deenmee keâe >ele ue eueÙee~

Yee<ee-%eeve

5. evecveeueeKele JeekeÙee ce me keâejkeâ-eÛenve ÚeškeâJ keâejkeâ keâe veece Yee eueeKeS—

Gòej— (keâ) keâ eueS — meØeoeve keâejkeâ

(Ke) ce — DeeOekeâjCe keâejkeâ

(ie) meÛeceÛe — eJemceeÙeeoyeeOekeâ

(le) keâ, keâ, keâe — meyeOe, meØeoeve keâejkeâ

(*) ce, keâe — DeeOekeâjCe, meyeOe keâejkeâ

(Ûe) ce — DeeOekeâjCe keâejkeâ

(Ú) ve, me — keâlee, keâjCe keâejkeâ

(pe) hej — DeeOekeâjCe keâejkeâ

6. evecveeueeKele Meyoe keâ oe-oe heÙeeÙeJeeÛee Meyo eueeKeS—

Gòej— iehle = jnmÙeceÙe jepe — meÙe = eoJeekeâj — Yeemkeâj

jCeYeece = ÙeoOe#e$e ue[eF keâe ceoeve — meceeš = cenejepeeeOejepe — MenMeen

	leueJeej	=	keâšej Ke [ie	Ûeeõkeâe	=	Ûeeovee	keâeceoe

7. evecveeueeKele Meyoe keâe eJe«en keâeepeS—

Gòej—	Dem$e-Mem$e	=	Dem$e Deej Mem$e	meÛe-Pe"	=	meÛe Deej Pe"
	jCeYeece	=	jCe Deej Yeece	ve$eneve	=	ve$e me neve
	enmee-Deenmee	=	enmee Deej Deenmee	heehe-heCÙe	=	heehe Deej heCÙe
	meKe-o:Ke	=	meKe Deej oKe	ueeYe-neeve	=	ueeYe Deej neeve
	heooeuele	=	heo me oeuele	JeeÙece [ue	=	JeeÙe keâe ce [ue

8. evecveeueeKele Meyoe me YeeJeJeeÛekeâ me%ee yeveeFS—

Gòej—	PevePeveevee	=	PevePeveenš	GuePevee	=	GuePeve
	leyejevee	=	leyejenš	JÙeekeâue	=	JÙeekeâuelee
	Glmekeâ	=	Glmekeâlee	Jeej	=	Jeejlee

9. evecveeueeKele Meyoe keâ eJeueece Meyo eueeKeS—

Gòej—	mJele$e	=	hejle$e	DeeMee	=	evejeMee
	eJepeÙe	=	nej	eJeOeJee	=	meOeJee
	melÙe	=	DemelÙe	peÙe	=	hejepeÙe
	Mej	=	keâeÙej	enmee	=	Deenmee

e>eâÙeelcekeâ-keâeÙe

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

16 veekeâj

ØeMveeJeuee

j Ûevee lcekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) ceemkeâe ce

(Ke) keÙeeekeâ Gme Ûeieej oeeveeuekeâ ve veekeâje eoueJee oe Lee

(ie) keÙeeekeâ Jen JeoOe oheele hej he [ve Jeeuee cemeeyelee me JÙeeLele ne G"e Lee

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej oeepeS—

Gòej— (keâ) ceemkeâe Menj ¤me ce n~

(Ke) pejemeece Skeâ ekeâmeeve keâe he$e Lee~

(ie) keâeÛeJeeve ve pejemeece keâe veekeâje keâ eueS Deheve ceeeuekeâ me yeele keâe~

(le) pejemeece ve veekeâje keâjve me FmeeueS cevee ekeâÙee keÙeeekeâ Gmekeâ veekeâje keâjve me JeoOe oheeòe yelej leLee yejepeieej ne peele~ Gmeve Smee keâjkeâ ceeveJelee keâe heejÛeÙe eoÙee~

3. Meyoe keâe GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

eueeKele ØeMve

1. mene eceueeve keâeepeS—

Gòej— o<keâj
ieeJe
heâepe
ece$e
KeMe
ye{e

Øemevve
meeLe
mevee
JeOOe
«eece
keâe''ve

2. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (3) (Ke) (3) (ie) (7) (le) (7) (*) (3) (Ûe) (3)~

3. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS

Gòej— (keâ) Fvne eovee pejemeece Deheve ieeJe me ceemkeâe ueeš DeeÙee~

(Ke) ieeJe keâ meKe Deej DeYeeJe«emle peeJeve keâe Jen DeYÙemle vene Lee~

(ie) Ûeieej keâ cen hej cemkeâjenš heâue ieF~

(le) Deehe Gme hej Dehevee hemee keÙee yejyeeo keâj jn n?

(*) hej ce Gmekeâe meeje Ûeeueekeâe evekeâeue oiee~

(Ûe) ce Ùen veekeâje vene keâj mekeâlee~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) pejemeece ceemkeâe me ieeJe FmeeueS ieÙee Lee keÙeeekeâ Gmekeâe heâepe ce Yejlee neve keâ eueS yeueeÙee ieÙee Lee~ ueekeâve Jen heâepe ce Yejlee vene ne mekeâe Deej ieeJe keâ meKe Deej DeYeeJe«emle peeJeve keâe Jen DeYÙemle vene Lee~ FmeeueS Jen ieeJe me Jeeheme ceemkeâe Dee ieÙee~

(Ke) Ûeieej oeeveeuekeâ pejemeece keâ ieeJe keâe Lee leLee Gmekeâe ece$e Yee Lee~ Jejemeece ve Gmeme Dehevee veekeâje ueieJeeve keâ eueS keâne~

(ie) Ûeieej ve Deheve ceeeuekeâ me pejemeece keâe veekeâje hej jKeve keâ eueS keâne~

(le) Ûeieej ve heeueekeâejehekeâ Deej Gmekeâe helvee keâe eveoe FmeeueS keâe epememe Gmekeâe ceeeuekeâ heeueekeâejehekeâ Deej Gmekeâe helvee keâe veekeâje me evekeâeue o Deej Gvekeâ mLeeve hej Gmekeâ ece$e pejemeece keâe veekeâje hej jKe ue~

(*) JeOOe oheelle Dehevee veekeâje Ûeue peeve keâ eJe<eÙe ce yeele keâj jn Le Deej Deeheme ce keân jn Le ekeâ ''neÙe nce iejeyee keâe epeoiee ekeâlevee yeje n~ nce meJej me uekeâj DeeOee jele lekeâ keâece ce peš jnle n Deej Sme ne meeje epeoiee eyelee ole n~ Deej, leye Skeâ eove mevele n evekeâue peeDee Ùene me~''

(Ûe) pejemeece ve Fme veekeâje keâe ve keâjve keâe heâmeuee FmeeueS eueÙee keÙeeekeâ Ùeeo Jen JeOOe oheeòe keâ mLeeve hej veekeâje keâjlee lee JeOOe oheelle yelej leLee yejepeieej ne peele~ Fmeme Gmekeâ oÙeeue leLee meJeoe neve keâe helee Ûeuelee n~

Yee<ee-%eeve

5. evecveeueeKele JeekeÙee ce ØeÙekelle meyeOeyeeOekeâ Deej e>eâÙeeeJeMe<eCee keâe ÚeŠkeâj Deueie-Deueie Jeiee ce eueeKeS—

Gòej—	JeekeÙe	meyeOeyeeOekeâ	e>eâÙeeeJeMe<eCe
(keâ)			e>eâÙeeeJeMe<eCe
(Ke)		meyeOeyeeOekeâ	
(ie)			e>eâÙeeeJeMe<eCe
(le)		meyeOeyeeOekeâ	
(*)		meyeOeyeeOekeâ	
(Ûe)			e>eâÙeeeJeMe<eCe~

6. evecveeueeKele Meyoe me JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej– (keâ) o<keâj = heJelee hej Ûe{vee o<keâj keâeÙe n~
(Ke) evejeeßele = evejeeßele peeJeve ne mJele$e peeJeve nelee n~
(ie) DekeâejLe = ce Jene peekeâj DekeâejLe ne hejMeeve nDee~
(le) DeYÙemle = oeehekeâe nmlekeâueeDee ce DeYÙemle n~
(*) Glmekeâ = hepee Deepe veF eheâuce oKeve keâ eueS yenle Glmekeâ n~
(Ûe) JÙeeLele = meenve Deepe yenle JÙeeLele eoKeeF o jne n~

7. hee" ce me DevÙe meÙekele e>eâÙeeS ÚeškeâJ eueeKeS—

Gòej– (keâ) Jen pejemeece keâ ieeJe keâe Lee Deej Gmekeâe ece$e Lee~
(Ke) Jen yeele yeveeve ce Ûelej Lee~
(ie) peye lekeâ veekeâje keâjle n, leye lekeâ lee peme yeieej šeuele ne~
(le) ye{e ne ieÙee n Deej Gmeme Deye keâece vene nelee~
(*) Meejeye keâ iee[e hej ye"le ne lee[G[Ûeue~
(Ûe) ye[e ne Yeuee n Jen, hej yeÛeeje yekeâej n~

8. evecveeueeKele JeekeÙee ce 'jnvee' e>eâÙee keâ GeÛele ¤he YeejS—

Gòej– (keâ) jele Yej yeheâ eiejlee jne~
(Ke) meeve ieevee meve jne n~
(ie) Jen eove Yej Úle hej ueše Oehe mekeâlee jne~
(le) ce peye Jene henÛee leye Jen keâne peeve keâe leÙeeje keâj jne Lee~
(*) Je<Cee oJee keâ jemle meeje jele okeâeve Keuee jnlee n~

9. evecveeueeKele MeyOe keâ eJeueece MeyO eueeKeS—

Gòej– o<keâj	=	mejue	ienmLe	=	meeOe
oÙeeue	=	eveoÙee	DeveeJeMÙekeâ	=	DeeJeMÙekeâ
ØeMemee	=	yejeF	keâle%e	=	keâleOve

10. evecveeueeKele MeyOe keâ meceeveeLee MeyO eueeKeS—

Gòej– he$e	=	yeše	lee[e	=	DeMJe
helvee	=	YeeÙee	ien	=	lej
ece$e	=	oemle	veekeâj	=	oeme

e>eâÙeelcekeâ-keâeÙe

Gòej– Úe$e mJeÙe keâj~

jÛevee lcekeâ ceuÙeekeâve–3

1. evecveeueeKele mecemleheOe keâe eJe«en keâeepeS–

Gòej– veeuekeâceue = veeuee n pee keâceue
keâeueeeceÛe = keâeuee n pee eceÛe
he®<eellece = he®<ee ce Gllece
ÛejCekeâceue = keâceue keâ meceeve ÛejCe
keâceueveÙeve = keâceue keâ meceeve veÙeve

2. evecveeueeKele MeyOe keâe Deheve JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej– (keâ) nuuee = Meele ne peeDee, nuuee cele keâje~
(Ke) vecevee = veceve keâ leej hej henue Gmeve Skeâ leeJeepe yeveeÙee~

(ie) ÚeJe = meenveueeue hej Deejehe ueieeS peeve hej meyekeâ yeeÛe GvekeÂe ÚeJe Kejeye ne ieF~
(le) meJe$e = yejmeele ce meJe$e nejÙeeuee ne peelee n~
(*) meoeÛeeje = meoeÛeeje ceve<Ùee keâe meYee peien mecceeve nelee n~

3. mhe<Š keâeepeS ekeâ melmeie ceve keâe heeJe$elee keâe Keeve n~

Gòej— melmeie ..... Keeve n~

DeeMeÙe—GheÙekele heekele ce ueKekeâ keânvee Ûeenlee n ekeâ melmeie me ceve heeJe$e nelee n~ epeme lejn me Keevee keâe KeoeF keâjve hej ceuÙeJeeve helLej Øeehle nele n Gmee lejn me melmeie keâjve me Skeâ Smee eoJÙe pÙeeele evekeâuelee n pee ceve keâe heeJe$e keâj olee n~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ GllejoeepeS—

Gòej— (keâ) Yeehe heevee yeve peelee n~
(Ke) eJeMe<e%ee ve Ye<ŠeÛeej Kelce keâjve keâ eueS Skeâ Ùeepevee leÙeej keâe~
(ie) Yeepeve keâe mJeÛÚlee ce Ùen OÙeeve ovee DeeJeMÙekeâ n ekeâ Keeve keâe JemleS meeheâ-meLeje ne, Yeepeve meheâeF keâ meeLe yeveeÙee ieÙee ne Deej meheâeF keâ meeLe ekeâÙee peeS~ DeLeele neLee Deej heje keâe Yeuee Yeeele meeheâ keâj eueÙee peeS~
(le) yeeOe eYe#e ve mecceeš DeMeekeâ keâe peeJee hej oÙee keâjvee emeKeeÙee~
(*) ceemkeâe Menj ¤me ce n~

5. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) eÛeŠe"Ùee
(Ke) epemece oÙee-meÛÛeeF nelee n
(ie) ceemkeâe ce

17 Dehevee-Dehevee Yee i Ùe

ØeMveeJeuee

j Ûevee lcekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) veveeleeue keâe (Ke) ome-yeejn meeue keâe ue[keâe (ie) peveõ

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ GllejoeepeS

Gòej— (keâ) ueKekeâ ve veveeleeue keâ meOÙee meceÙe keâe JeCeve Fme Øekeâej ekeâÙee n—veveeleeue keâe meOÙee Oeej-Oeej Glej jne Lee~ ¤F keâ jMe-me, Yeehe-me yeeoue nceej emeje keâe Ú-Ú keâj yejekeâ-Šekeâ lece jn Le~ nukeâ ØekeâeMe Deej DeeOeÙeeje me jiekeâj keâYee Je veeue eoKele, keâYee meheâo Deej eheâj peje mee oj ce De®Ce he[peele~ Je peme nceej meeLe Keuevee Ûeen jn Le~
(Ke) ueKekeâ keâe leeueeye keâ ekeâveej Meece keâ meceÙe Skeâ ue[keâe eceuee~
(ie) 'DeeoeceÙee keâe oeveÙee' ve ue[keâ keâ heeme cejve keâ eueS Jene peien, Jene ome yejme keâe Gce Deej Jene keâeue ÛeeLe[e keâe keâceepe keâe Ghenej Úe[e Lee~
(le) Ùen keânevee Ùen meoMe olee n ekeâ Ùen oeveÙee mJeeLe heele ce [yee nF n~ Deepe keâe ceve<Ùe Flevee keâ"ej ne Ûekeâe n ekeâ Jen ekeâmee iejeye Je DemeneÙe JÙeekele keâe meneÙelee keâ eueS Deeie ye{vee vene Ûeenlee~

3. MeyoeKeâe GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

eueeKele ØeMve

1. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (7) (Ke) (3) (ie) (7) (le) (3) (*) (3) (Ûe) (3)~

2. evecveeueeKele keâe DeeMeÙe mhe<š keâeepeS

Gòej— (keâ) yeme, ... ne ieF~

DeeMeÙe—GheÙekele heekele ce peye ueKekeâ keâe helee Ûeuee ekeâ Gme ue[keâ keâe meeLee pee ieeJe me Gmekeâ meeLe ne Yeiekeâj DeeÙee Lee, cej ieÙee lee ueKekeâ keâ cen me DeveeÙeeme ne evekeâue ieÙee ekeâ pee yeÛeheve keâe Gce yeÛÛee keâ Keueve-keâove keâe nelee n Gmee Úeše mee Gce ce Gme ue[keâ keâe ceele me henÛeeve ne ieF~

(Ke) ceevee ..... eoÙee Lee~

DeeMeÙe—GheÙekele heekele keâe DeeMeÙe Ùen n ekeâ peye lekeâ ue[keâe epeoe Lee leye lekeâ oeveÙee ve Gmekeâe Keeve-henveve keâe keâÚ vene eoÙee~ peye ue[keâe cej ieÙee lee Gmekeâ cen, Úelee cešeÙee Deej heje hej yejheâ keâe nukeâe mee Ûeeoj eÛehekeâ ieF Lee epeme oKekeâj Smee ueiee peme ceve<Ùee keâe evececelee keâe {keâve keâ eueS Øekeâele ve ne Gmekeâ MeJe keâ eueS keâheâve keâe JÙeJemLee keâj oe Lee~ keÙeeekeâ ceve<Ùee me lee keâeF Gcceeo Lee ne vene~

3. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) veveeleeue keâe meOÙee Oeej-Oeej Glej jne Lee~

(Ke) Je peme nceej meeLe Keuevee Ûeen jn Le~

(ie) ieej jie keâe n, hej ceue me keâeuee he[ieÙee n~

(le) mJej ce nuekeâe-mee PePeueenš Lee, keâÚ ueehejJeene Lee~

(*) DeeoeceÙee keâe oeveÙee ve yeme Ùene Ghenej Gmekeâ heeme Úe[e Lee~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ GIlej eueeKeS—

Gòej— (keâ) leeue ce ekeâeMleÙee Deheve meheâo heeue G[elee nF Skeâ-oe De«epe Ùeee$eÙee keâe uekeâj FOej-GOej Keue jne Lee~ keâne keâÚ De«epe Dehevee meF-mee Mekeue keâe [eeieÙee keâe Mele yeeOekeâj mejheš oe[e jn Le~ keâne ekeâveej hej keâÚ meenye Dehevee yemee heevee ce [eue meOeÙe, Skeâe«e SkeâmLe, Skeâeve<" ceÚuee eÛeleve keâj jn Le~

(Ke) ueKekeâ ve KeePekeâj ''ÛeeueS Yee'' FmeeueS keâne keÙeeekeâ Gvn Deheve ece$e keâ G"ve keâe Fjeoe vene ueie jne Lee~

(ie) ueKekeâ ve Smee FmeeueS keâne keÙeeekeâ Jen ue[keâe Úeše Gce ce ne cej ieÙee Lee~

(le) ueKekeâ Deej Gvekeâ ece$e ue[keâ keâe heme FmeeueS vene o heeS keÙeeekeâ Gvekeâ heeme ome-ome keâ veeš Le Fmeme keâce keâ veeš vene Le~

(*) yeleeve Jeeuee ve ueKekeâ keâe yeleeÙee ekeâ cen, Úelee, cešeÙee Deej heje hej yejheâ keâe nukeâe mee Ûeeoj eÛehekeâ ieF Lee~ ceevee oeveÙee keâe yenÙeeF {keâve keâ eueS Øekeâele ve MeJe keâ eueS meheâo Deej "[keâheâve keâe ØeyeOe keâj eoÙee Lee~

Yee<ee-%eeve

5. evecveeueeKele Meyoe keâe JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— eve®ooMÙe = ve + F + j + G + o + S + Me + Ùe + De

DeeOeÙeeje = De + Oe + F + Ùe + Dee + j + F

Skeâeve<" = S + keâ + De + ve + F + <e + " + De

Øele<"e = he + j + le + F + <e + " + Dee

jeMevee = j + Dee + Me + De + ve + F

uehle = ue + G + he + le + De

6. evecveeueeKele JeekeÙee ce me keâejkeâ-eÛenve ÚeŠkeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) keâ, me, me, keâe (Ke) hej, me, keâe (ie) keâ eueS

(le) ce, keâe (*) keâe, hej, me (Ûe) ve, keâ, keâe

7. evecveeueeKele meJeveece Meyoe keâe Deheve JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) nce = keâue nce meye eheâuce oKeve peeSie~

(Ke) Deehe = ce Yee Deehe keâ meeLe yeepeej Ûeueiee~

(ie) lece = lece meye Ùene keÙee keâj jne ne?

(le) lecnej = Deepe lecnej keâhe[Fleve ieo keÙee n?

(*) ceje = Deepe keâece ce ceje eyeukeâue Yee ceve vene ueiee~

(Ûe) Gvekeâe = Gvekeâe Deej ceje meeLe yeme Ùene lekeâ Lee~

(Ú) Fvn = Fvn cele Ú[e Jejvee Depeece yeje neiee~

8. evecveeueeKele Meyoe keâ meceeveeLee Meyo eueeKeS—

Gòej— meOÙee = Meece yeeoue = peueOej

eÛeleve = meeÛevee uehle = Kee peevee

jemlee = ceeie ceeve = Ûehe

ØekeâeMe = jeMevee ece$e = yeOe

e>eâÙeelcekeâ-keâeÙe

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

18 meKe meceve me

ØeMveeJeuee

j Ûeveelcekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) he<he hej (Ke) oevee (ie) mJeeLeceÙe

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ GIlej oeepeS—

Gòej— (keâ) Øemlele keâeJelee keâe jÛeeÙe$ee ceneoJee Jecee n~

(Ke) Ùen keâeJelee meKe meceve keâe meyeeeOele keâjkeâ FmeeueS eueKee ieF n, keÙeeekeâ meKe heâue keâ ceeOÙece me keâJeeÙe$ee memeej keâe mJeeLelee keâ yeej ce yelleevee Ûeenlee n~

(ie) keâeJelee ce eveenle DeLe Ùen n ekeâ epeme Øekeâej heâue keâ meKe peeve hej Gmekeâe cenlJe vene eoÙee peelee n Gmee Øekeâej me JÙeekele keâ meeOeve neve ne peeve hej Gmekeâe Yee keâeF vene heÚlee n~

(le) YeieJeeve ve meYee ØeeeCeÙee keâe mJeeLeceÙe yeveeÙee n?

3. Meyoe keâe GÛÛeejCe keâeepeS

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

eueeKele ØeMve

1. mene eceueeve keâeepeS—

Gòej— meceve → meeÙe
keâeceue → Deeõ
Dele → DeejYe
Me<keâ → ieieve
Øeele: → keâ"ej
Ye → keâŠkeâ

2. evecve heekeleÙee keâe YeeJeeLe mhe<Š keâeepeS—

Gòej— (keâ) Deepe ..... hej eoÙee~

YeeJeeLe—GheÙekele heekeleÙee ce keâJeeÙe$ee meKe nS heâue keâe meyeeeOele keâjle nS keânlee n ekeâ n meKe nS heâue! Deepe leje Smee oMee ne peeve hej lePekeâe Ûeenve Jeeuee Jen Yecej Yee vene Deelee pee Øeele:keâeue nele ne Dehevee Øece lePe hej yejmeelee Lee~ Deej pee heJeve lePekeâe Dehevee ieeo ce uekeâj lePekeâe hÙeej ekeâÙee keâjlee Lee Gmee heJeve ve lePe Deheve lepe Peekeâ me Deepe Yeece hej meuee (eieje) eoÙee n~

(Ke) eJeMJe ce ..... evemmeej keâe?

YeeJeeLe—GheÙekele heekeleÙee ce keâJeeÙe$ee heâue keâe meyeeeOele keâjle nS keânlee n ekeâ n heâue le memeej ce meyekeâ ceve keâe DeÛÚe ueielee jne~ leve Dehevee meye keâÚ oeve keâj eoÙee eheâj Yee le cemkeâjelee jne~ peye leje Smee oMee hej ne memeej keâe oKe vene nDee lee eheâj n heâue! nce peme yekeâej ceve<Ùee keâ eueS Fme memeej ce keâeve jeSiee~

3. keâeJelee keâe heekeleÙee heCe keâeepeS—

Gòej— (keâ) emveiOe ekeâjCe Ûeõ keâe lePekeâe nmeelee Lee meoe,
jele lePe hej Jeejlee Lee ceeeleÙee keâe meheoe!
ueeejÙee ieekeâj ceOehe eveõe eJeJeMe keâjle lePe,
Ùelve ceeuee keâe jne, Deeveo me Yejlee lePe!

(Ke) keâj eoÙee ceOe Deej meejYe, oeve meeje Skeâ eove,
ekeâle jelee keâeve n lej eueS oevee meceve?
cele JÙeeLele ne heâue! ekeâmekeâe meKe eoÙee memeej ve?
mJeeLeceÙe meyekeâe yeveeÙee, n Ùene keâjleej ve?

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS

Gòej— (keâ) heâue Dehevee ØeejeYekeâ DeJemLee ce keâuee keâ ¤he ce Lee~ heJeve peye Gme Dehevee ieeo ce uekeâj eKeueelee Lee leye Jen cemkeâjelee Lee~

(Ke) heâue keâe Ùene ØeejeYekeâ oMee JÙeekele keâ peeJeve ce yeÛeheve ce Deelee n?

(ie) ÙeeJeveeJemLee ce heâue Ùee JÙeekele keâe Deheve Dele keâ ÂMÙe keâe OÙeeve vene Deelee n~

(le) JeoOeeJemLee ce ceve<Ùe yeueneve, Meekeleneve leLee Deekeâ<eCe eJeneve ne peelee n~

(*) keâJeeÙe$ee Dehevee JeoOeeJemLee keâe oMee keâe keâuhevee keâjkeâ JÙeeLele ne peelee n~

(Ûe) Øemlele keâeJelee ce keâJeeÙe$ee ve ceve<Ùee keâ mJeeLeheCe JÙeJenej keâe Øeleheeeole ekeâÙee n~ Deej keâne n ekeâ peye lekeâ ceve<Ùe keâ heeme meye keâÚ nelee n meye Gmekeâ ece$e nele n~ Deej peye Jen MeekeleneveÙe DemeneÙe leLee meeOeve eJeneve ne peelee n leye keâeF Gmekeâ heeme vene Deevee Ûeenlee n~

Yee<ee-%eeve

5. evecveeueeKele Meyoe ce me eJeMe<eCe Meyo Deueie keâeepeS—

Gòej— meKe meceve	=	meceve	mekeâeceue he<he	=	he<he
emveiOe ekeâjCe	=	ekeâjCe	ceKe cepe	=	ceKe
Ûeenkeâ Yecej	=	Yecej	lee>e Peekeâ	=	Peekeâ
oevee meceve	=	meceve	mJeeLeceÙe memeej	=	memeej

6. evecveeueeKele De#eje keâe eceueekeâj eueeKeS—

Gòej— keâ + De + ue + F = keâuee

Me + S + Me + De + Je + De = MeMeJe

ue + G + ye + Oe + De = ueyOe

ce + De + pe + G = cepe

me + Dee + j + De + Ye + De = meejYe

7. evecveeueeKele Meyoe me JeekeÙe yeveekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) Dekeâ = cee ve oKele ne meeveeuee keâe Deheve Dekeâ ce Yej eueÙee~

(Ke) Ûeõ = Deepe Ûeõ oJe oj me evekeâueie~

(ie) eJeJeMe = leceve Deepe cePe yeeueve hej eJeJeMe keâj eoÙee~

(le) OÙeeve = nce Deheve ye [e keâe yeele OÙeeveheJekeâ mevevee ÛeeenS~

(*) Ûeenkeâ = heâue keâ meKe peeve hej Ûeenkeâ Yecej vene Dee jne n~

(Ûe) meceve = meceve keâ meKe peeve hej keâeF Gmekeâe lejheâ oKelee Yee vene n~

e>eâÙeelcekeâ-keâeÙe

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

19 peeiee ceeveJe

ØeMveeJeuee

j Ûeveelcekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) peue keâe (Ke) heLJee keâe (ie) ceeveJe keâe

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej oeepeS

Gòej— (keâ) peue keâe leeve DeJemLeeS "eme, õJe, Deej ieme n~

(Ke) meYÙelee keâ eJekeâeme ce peue mJeÙe keâe meyeme cenlJeheCe FmeeueS ceevelee n, keÙeeekeâ Gmekeâe mJeYeeJe ueÛeeuee nelee n leLee Jen mJeÙe keâe nj DeJemLee ce {eue uelee n~

(ie) Ûeõcee Deej heLJee keâ yeeÛe keâ hejmhej Deekeâ<eCe keâ keâejCe leLee Ûeõcee keâ ueieeleej heLJee keâe Øeoe#eCee keâjle jnve keâ keâejCe, meceõ ce pJeej-Ùeevee heevee keâe Skeâ Deej ye{ peevee leLee YeeŠe Ùeevee heevee keâe leŠ peevee ne pJeej-YeeŠe Deeve keâe keâejCe n~

(le) Oejlee Dehevee >eâeOe pJeeueeceKee keâ ¤he ce leLee pÙeeoe Ú[Úe[keâjve hej Yekeâhe keâ ¤he ce ØekeâŠ keâjlee n~

(*) Oejlee mJeÙe keâe jlvee keâe Keeve FmeeueS keânlee n, keÙeeekeâ nce eJeeYevve Øekeâej keâ jlve heLJee keâ ieYe me ne Øeehle nele n~

3. Meyoe keâe GÛÛeejCe keâeepeS

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

euueeKele ØeMve

1. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (3) (Ke) (3) (ie) (7) (le) (3) (*) (3) (Ûe) (7)~

2. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS

Gòej— (keâ) Dehevee ØeMeemleieeve yeo keâje Deej DeeYeceeve keâjvee Úe[oe~

(Ke) ceje pemee ueÛeeuee mJeYeeJe keâne eceueiee?

(ie) Jen lee ceje eveÙeele n~

(le) ceje heJeleekeâej ¤he meyeme evejeuee n~

(*) ce Yekeâhe keâ ¤he ce Oejlee keâe enuee olee n~

3. evecveeueeKele ØeMvee keâ GllEj eueeKeS

Gòej— (keâ) peue keâe Ùen eJeMe<elee n ekeâ Jen lejue ¤he ce nelee n~ leLee meeheâ Je mJeÛÚ ¤he ce heeve keâ keâece ce Deelee n leLee mJeYeeJe ce ÛeÛeue nelee n~ keÙeeekeâ keâne hej Yee Dehevee peien yevee uelee n~

(Ke) peue Deheve mJeYeeJe keâ yeej ce heLJee keâe mecePeelee n ekeâ ce nj neue ce {ue peelee n~ pemee Yee hee$e ne Jemee ne Deekeâej «enCe keâj uelee n~ Deej Deheve ueÛeeue mJeYeeJe keâ keâejCe ce Yeece hej Yee heâue peelee n~ Fmekeâ DeueeJee "eme DeJemLee ce, ceje yeheâ ¤he meyekeâe peevee hernÛeevee n, Jeme ne ieme DeJemLee ce ceje Jee<he ¤he Yee meYee peevele n~

(ie) heLJee keâe nje-Yeje yeveeve keâe meeje ßeÙe peue FmeeueS ue peelee n keÙeeekeâ heevee keâe Yeehe yevekeâj Thej G"vee, yeeouee me peue-keâeCekeâeDee keâ ¤he ce peien-peien Je<ee keâj yejmevee Deej eheâj Ûeeje Deej nejÙeeuee keâe heveheekeâj, Oejlee keâe nejÙeeuee keâe Ûevej Dee{e ovee Ùe meye peue keâ ne keâeÙe n~

(le) jeiemleeve keâe uekeâj heLJee peue hej keâše#e keâjlee n ekeâ jeiemleeve ceje ne Skeâ Ye-Yeeie n~ Jene lece Dehevee Skeâ-Skeâ yeo keâ eueS meyekeâe lejmee ole ne~ Dehevee nejle Ûevejе keâ DeYeeJe ce ce Jem$enevelee-mee le[he G"lee n Deej eheâj nJee keâ yeJe[j me yeeue keâe ne G[ekeâj Gmekeâe ieo me Deheve Deehekeâe {keâve keâe veekeâece keâeeMeMe keâjlee n~ Jene Yee lece Deeme yevekeâj ceeveJe keâe keâeceue YeeJeveeDee keâe Øeleekeâ yeve peele ne, Deej ce G<Celee keâ GlleEhe me heee[le Keve keâ Deeme heeve keâe cepeyej ne peelee n~

(*) peye veeoÙee keâe peue heJelee me veeÛe Deekeâj meceõ lekeâ henÛeve keâe ceeie leÙe keâjlee n leye Deheve meeLe ÛeŠŠevee keâ ÚeŠ-ÚeŠ keâCee keâe Yee uekeâj Deelee n~ Ùe keâCe peue keâ meeLe meceõ ce eiejle n Deej leueÚŠ keâ ¤he ce hejle oj hejle meceõ ce Skeâe$ele nele n~ keâeueelej ce hejleoej ÛeŠŠeve keâe pevce nelee n~

(Ûe) peue Je heLJee ve ceeveJe keâe peeieve keâ eueS FmeeueS keâne n keÙeeekeâ Ùeeo heLJee leLee peue keâe Fmee Øekeâej o®heÙeeie nelee jne lee Jen eove oj vene peye ceeveJe keâe Fmekeâ YeÙeevekeâ o<heejCeece Yeieleve he[ie~

Yee<ee-%eeve

4. GeÛele Meyo Ûevekeâj ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) Fme yeej keâe heje#ee-he$e yenle keâe"ve Lee~

(Ke) oÙeeOeve ce eJeJekeâ verne Lee~

(ie) Deehekeâe keâhee me ceje meye keâece "ekeâ me mehevve ne ieÙee~

(le) Øeele:keâeue YeceCe keâjvee mJeemLÙe keâ eueS DeÛÚe n~

(*) Fme Je#e keâe ÚeÙee yenle levee n~

(Ûe) iecee keâe ÚeŠšÙee ce iejeye yeÛÛee keâe he{ekeâj ceve meceÙe keâe merne GheÙeeie ekeâÙee~

(Ú) YeejleJeeemeÙee keâe Dehevee memkeâele hej ieJe n~

(pe) cePe Deheve oJÙeJenej hej iueeeve n~

5. evecveeueeKele Meyoe keâ heÙeeÙeJeeÛee Meyo eueeKeS—

Gòej— eveÙeele	=	YeeiÙe	ekeâmcele	OeJeue	=	MJele	Gpeuee
keâoce	=	heie	[ie	ece$e	=	yeOe	meKee
lee>e	=	lepe	DeeJeie	DeeYeceeve	=	ieJe	lece[
Oeje	=	Oejlee	Ye	heJele	=	hene[	eieej

6. evecveeueeKele Meyoe keâe meeOe keâeepeS—

Gòej— Yee + Deve = YeJeve Yee + Dekeâ = YeeJekeâ

ie + Fkeâe = ieeeÙekeâe ve + Dekeâ = veeÙekeâ

Me + Deve = MeÙeve ve + Deve = veÙeve

vee + Fkeâ = veeÙekeâ hee + Deve = heeJeve

Yee + F<Ùe = YeeJe<Ùe hee + F$e = heeJe$e

7. eoS ieS JeekeÙee ce keâjCe leLee Deheeoeve keâejkeâ henÛeevekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) Deheeoeve (Ke) Deheeoeve (ie) keâjCe keâejkeâ

(le) keâjCe keâejkeâ (*) Deheeoeve (Ûe) Deheeoeve

8. evecveeueeKele heve®kele Meyoe keâe JeekeÙe ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) keâeue-keâeue = keâeue-keâeue yeeouee me meeje DeekeâeMe Yej ieÙee~

(Ke) Ûeuele-Ûeuele = Ûeuele-Ûeuele Gmeve heeÚ ce [keâj oKee~

(ie) lejue-lejue = peue ve keâne—ce lejue-lejue n~

(le) mejue-mejue = heje#ee ce Deepe mejue-mejue meJeeue DeeS Le~

(*) OeJeue-OeJeue = encceueÙe keâe OeJeue-OeJeue ÛeeeŠÙee ye[e ceveeneje ueie jne Lee~

(Ûe) Ûeheue-Ûeheue = veoe keâe uenj Ûeheue-Ûeheue keâjlee nF Deeie ye{ jne Lee~

9. ejkele mLeevee keâe heele GeÛele Meyoe oJeeje keâeepeS—

Gòej— (keâ) ceeje keâe JeeCee ce Meno-mee ece"eme n~

(Ke) leevemeve pemee ieeÙekeâ yeveve keâ eueS keâ"ej meeOevee keâjvee he[lee n~

(ie) Gmekeâe ùoÙe Je»e keâ meceeve keâ"ej n~

(le) cee keâe ùoÙe ceece keâ meceeve vejce nelee n~

(*) Deepekeâue keâ velee eiejeieš keâ meceeve jie yeouele n~

(Ûe) lecnej neLe yeheâ keâ meceeve "[n~

(Ú) nceej meevekeâ eMeJeepee peme Jeej n~

(pe) nce nejMÛeõ pemee melÙeJeeoe yevevee ÛeeenS~

e»eâÙeelcekeâ-keâeÙe

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

20 Tpee keâ œeele

ØeMveeJeuee

j Ûevee lcekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) meÙe (Ke) oevee lejn keâe (ie) keâeÙeuee

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ GIlej oeepeS

Gòej— (keâ) ØelÙekeâ peeJeOeeje keâe peeJeve keâ oevekeâ e»eâÙeekeâueehee keâe heje keâjve keâ eueS epeme Deeleejkele Meekele keâe DeeJeMÙekeâlee nelee n Gme Tpee keânle n~

(Ke) DeeJeMÙekeâlee me DeeOekeâ oenve ekeâS peeve keâ keâejCe heŠeue keâe keâecele eoveeeove ye{lee pee jne n~

(ie) ne nceve meeuej keâkeâj Deej meeuej nešj oKee n~

(le) Øeekeâelekeâ Tpee keâe GheÙeeie nce Deheve oevekeâ e>eâÙeekeâueehee leLee Jeenve FlÙeeeo ce keâjvee Ûeenie~

3. Meyoe keâe GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej– Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

1. mene eceueeve keâeepeS—

Gòej– nj

eJeeYevve

hejhejeiele

heŠeeueÙece

Øeekeâelekeâ

heJeve

Tpee

œeele

heoeLe

he[-heeOe

¤he

meeOeve

2. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej– (keâ) (7) (Ke) (7) (ie) (3) (le) (7) (*) (3)~

3. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej– (keâ) heLJee hej Tpee keâe Skeâcee$e œeele meÙe n~

(Ke) ØelÙekeâ peeJeOeeje keâ peeJeve keâe oevekeâ e>eâÙeeDee keâ eueS Tpee keâe DeeJeMÙekeâlee nelee n~

(ie) Fmekeâ Deelleejkele Fvekeâ Ye[ej Yee meeecele n~

(le) Tpee ekeâmee Yee Øekeâej keâe Øeo<eCe heoe vene keâjlee~

(*) pee[keâ eovee ce Ùen meJeeeOekeâ jnlee n~

(Ûe) meceõ keâe OeejeDee ce Demeece Meekele nelee n~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej– (keâ) heLJee hej Tpee keâe Skeâcee$e œeele meÙe n~ meÙe me Tpee eJeekeâjCe oJeeje heLJee lekeâ henÛelee n, epeme keâJeue nj he[-heeOe «enCe keâj mekeâle n~ heeOe meÙe oJeeje meienele Tpee keâe GheÙeeie Deheve Yeepeve eveceeCe ce keâjle n~ heeOee me ne Tpee keâe ØeJeen DevÙe peeJe-peleDee ce ØeejYe nelee n~

(Ke) Tpee keâ hejhejeiele memeeOevee ce keâeÙeuee, heŠeeueÙece heoeLe SJe Øeekeâelekeâ ieme ØeceKe n~

(ie) keâeÙeuee Skeâ Smee hejhejeiele Tpee keâe œeele n epemekeâe meJeeeOekeâ Fmleceeue ekeâÙee peelee n~ keâeÙeue keâe Fmlecceue leehe YeŠe"Ùee, eJeoÙele Glheeove FkeâeFÙee, DeeoÙeeeiekeâ meÙe$ee, FŠ keâ YeŠ"e SJe leje ce FOeve keâ ¤he ce ekeâÙee peelee n~

(le) Jeenvee ce Yee Tpee keâe heele heŠeue, [epeue leLee eceŠŠe keâ leue me nelee n~ Fve ÙeeleeÙeele keâ meeOevee ce ØeÙekele neve Jeeue FOeve me JeeÙe leLee OJeeve Øeo<eCe nelee n, pee ceeveJe mJeemLÙe hej keâØeYeeJe [euelee n~

(*) iej-hejhejeiele Tpee keâ œeele evecve n—meej Tpee, heJeve Tpee, meceõeÙe Ùee OejeeÙe Tpee~

(Ûe) meceõ keâe OeejeDee ce Demeece Meekele nelee n~ OeejeDee keâ G"ve Deej eiejve me, OeejeDee me Glhevve Tpee keâe peue eJeoÙele Tpee ce yeouee peelee n~ meceõ ce pene hej OeejeDee keâe ieele meJeeeOekeâ nelee n, Gve mLeuee hej DeJejeOe keâ ¤he ce šjyeeFve ueieeF peelee n pee meceõ keâe OeejeDee ce Tpee keâe eveceeCe keâjlee n~

(Ú) yeeÙeeieme keâe eveceeCe heMeDee keâ ceue, ceeveJe keâ ceue-ce$e, heeOee keâe heelleÙee, keâ[e-keâjkeâŠ, keâe<e keâ JÙeLe heoeLe Deej lejue DeheeMe<Šee me ekeâÙee peelee n~ Fmece ceeLeve ieme keâe Glheelle nelee n epemekeâe Fmleceeue lejue keâeÙee ce leLee eJeoÙele keâ eueS ekeâÙee pee mekeâlee n~ yeeÙeeieme ce ceeLeve keâ Deelleejkele keâeyeve [eF DeekemeeF[, neF[epeve leLee veeFšepeve iemee keâe Yee eceßeCe nelee n, hejle ceeLeve keâe cee$ee meJeeeOekeâ nelee n~ yeeÙeeieme keâe Glheeove Jeeenle ceue leLee DeeoÙeeeiekeâ DeheeMe<Šee me Yee ekeâÙee pee mekeâlee n~ Yeejle ce yeeÙeeieme eveecele keâjve keâe keâejKeevee eouuee keâ Deeme-heeme DeeKeuee ce emLele n~ yeeÙeeieme

me Tpee Øeeehle keâ yeeo yeÛe nS DeheeMe<š keâe Keeo keâ ¤he ce Fmlecceue ekeâÙee pee mekeâlee n~

(pe) yeeÙeeieme keâ Deellee jkele Je%eeevekeâe ve keâÚ heŠeeueÙece heeOee keâe Keepe keâe n, epeveme lejue neF[ekeâeyeve keâe Øeehle keâj Gme lejue FOeve keâ ¤he ce Fmlecceue ekeâÙee pee mekeâlee n~ heeOee keâe ueieYeie 15 peeeleÙee ce Ùen ieCe heeÙee peelee n~ Yeejleeue heŠeeueÙece memLeeve, onjeove ve Fve heeOee me Øeehle keâÛÛe leue keâe neF[ekeâeyeve keâ ¤he ce Øeehle keâjve ce meheâuelee neemeue keâe n~ Fve heeOee me ieme, veheLee, eceŠŠe keâe leue, lejue iemeeÙe FOeve Deeeo Glheeeole ekeâS pee jn n~

Yee<ee-%eeve

5. GeÛele keâejkeâ-eÛenvee keâe ØeÙeeie keâjkeâ JeekeÙe hej keâeepeS—

Gòej— (keâ) heLJee hej Tpee keâe Skeâcee$e ceeele meÙe n~

(Ke) ØelÙekeâ peeJeOeeje keâ peeJeve ce oevekeâ e>eâÙeeDee keâ eueS Tpee keâe DeeJeMÙekeâlee nelee n~

(ie) Fme keâeÙeue me Tpee eceuelee n~

(le) Ùen Tpee mJeemLÙe keâ Âe<škeâeCe me ueeYekeâeje n~

(*) pee[keâ eovee ce Ùen meJeeeOekeâ jnlee n~

6. evecveeueeKele Meyoe keâe JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— eJeekeâjCe = Je + F + keâ + F + j + De + Ce + De

eveceeCe = ve + F + j + ce + Dee + Ce + De

peeJeOeeje = pe + F + Je + De + Oe + Dee + j + F

lekeâveekeâe = le + De + keâ + De + ve + F + keâ + F

eJecekele = Je + F + ce + G + keâ + le + De

eveeceòe = ve + F + ce + F + le + le + De

Deeheele = Dee + he + T + j + le + F

7. evecveeueeKele Meyoe keâe Deheve JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) Skeâcee$e = meenveueeue ve Deheve Skeâcee$e he$e keâe he{ve keâ eueS eJeoMe Yepe eoÙee~

(Ke) eveceeCe = cej" ce heue keâe eveceeCe keâeÙe Øeieele hej n~

(ie) ØeÙeeie = Je%eeevekeâ eJe%eeve keâ Deleiele veS-veS ØeÙeeie keâjle jnle n~

(le) Deeheele = keâF eovee me eyepeuee Deeheele yeeeOele ne jne n~

(*) Øeo<eCe = nce Deheve Deeme-heeme Øeo<eCe cekele JeeleeJejCe yeveevee ÛeeenS~

(Ûe) Tpee = meÙe meej Tpee keâe ceeele n~

8. evecveeueeKele Meyoe keâe MeoOe keâjkeâ eueeKeS—

Gòej— Gjpee = Tpee

meJeemLÙe = mJeemLÙe

MeYÙelee = meYÙelee

meecelee = meeecele

mecieenle = meienele

DeheMee<eš = DeheeMe<š

hejo<eCe = Øeo<eCe

hejÙeeie = ØeÙeeie

9. JeekeÙee ce DeeF DeMeoeOeÙee keâe oj keâjkeâ JeekeÙe oeyeeje eueeKeS—

Gòej— (keâ) heLJee hej Tpee keâe Skeâcee$e ceeele meÙe n~

(Ke) Fmekeâ Yee eJeeYevve ¤he nele n~

(ie) Fve heoeLee keâe keâecele Deemeceeve Úve ueiee n~

(le) meej Tpee meÙe me Øeehle nelee n~

(*) heJeve Yee memlee Deej Øeo<eCe cekele Tpeee olee n~

(Ûe) keâeÙeuee Skeâ peeJeeMcee FOeve n~

10. evecveeueeKele Meyoe ce me eJeMe<eCe Meyoe keâe Deueie keâeepeS Deej Gvekeâe JeekeÙee ce ØeÙeeie keâeepeS—

Gòej— (keâ) Skeâcee$e œeele = œeele
Fme heLJee hej Devekeâ Øeekeâelekeâ œeele n~
(Ke) nj he[-heeOe = he[-heeOe
nj-Yej he[-heeOe oKeve ce DeÛÚ ueiele n~
(ie) Tpee keâe ØeJeen = Tpee
Yeepeve me nce Tpee Øeehle eceuelee n~
(le) lekeâveekeâe %eeve = %eeve
Jeleceeve eMe#ee ØeCeeuee ce lekeâveekeâe %eeve hej DeeOekeâ peej eoÙee peelee n~
(*) DeOeeOeOe ØeÙeeie = ØeÙeeie
Jeleceeve ce Øeekeâelekeâ memeeOevee keâe DeOeeOeOe o®heÙeeie ne jne n~
(Ûe) eJekeâemele oMe = oMe
Deceejkeâe Skeâ eJekeâemele oMe n~
(Ú) heeMÛecee leeš = leeš
nce meye heeMÛecee leeš hej henÛe~
(pe) «eeceeCe #e$e = #e$e
Jeleceeve ce «eeceeCe #e$e keâ ueeie Yee yeeeuekeâe eMe#ee keâ Øeele peeie¤keâ ne jn n~
e>eâÙeelcekeâ-keâeÙe
Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

21 ieCeMe Mekeâj eJeoÙeeLee

ØeMveeJeuee

jÛeveelcekeâ ceuÙeekeâve
ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) Oeje hej ØekeâeMe ueeve keâ eueS
(Ke) iJeeeueÙej ce
(ie) 25 ceeÛe, 1931 keâe

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej oeepeS—

Gòej— (keâ) eJeoÙeeLee pee keâe veece 'ieCeMe Mekeâj' FmeeueS jKee ieÙee keÙeeekeâ Gvekeâ pevce me keâÚ eove henue Gvekeâe veevee ve mJehve oKee Lee ekeâ Gvneve Dehevee he$ee ieecelee keâe ieCeMe pee keâe Skeâ ceele oe n~ leYee Gvneve eveMÛeÙe keâj eueÙee ekeâ Ùeeo he$e neiee lee Gmekeâe veece ieCeMe jKee peeSiee~
(Ke) keâceÙeeiee keâ meheeokeâ meojueeue pee keâ Deeœen hej Gvneve 'keâceÙeeiee' keâ eueS ueKe, eŠhheeCeÙee Deej meceeÛeej eueKevee Me¤ keâj eoÙee~
(ie) eJeoÙeeLee pee meeØeoeeÙekeâlee keâ Øeyeue eJejeOee Le~
(le) 24 ceeÛe, 1931 keâe yeele n keâevehej ce DeÛeevekeâ eno-cemeeuece oiee Ye[keâ G"e~ heeueme Deej ØeMeemeve ve Gme jekeâve-oyeeve keâe keâeF ØeÙelve vene ekeâÙee~ ueeie Skeâ-omej keâ Keve keâ hÙeeme ne G"~ omej eove oie keâe ¤he Deej DeeOekeâ Yee<eCe ne G"e~ ieuee-ceenuuee me ceejkeâeš Deej Deeivekeâe[keâe Keyej Deeve ueiee~ eJeoÙeeLee pee Fve meyekeâe cekeâ-oMekeâ yevekeâj keâme oKe mekeâle Le! evekeâue he[peuele Deej keâšle ueeiee keâe yeÛeeve keâ eueS~ peien-peien peekeâj Je eno Deej cemeueceeve, oevee keâe mecePeele jn Deej Gvn

Meele keâjve ce eove-jele ueie jn~ Gvneve mekeâ[e cemeueceevee Deej enoDee keâe yeÛeeÙee ekeâle Je mJeÙe keâe vene yeÛee heeS Deej oie keâe eMekeâej ne ieS~

3. Meyoe keâe GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

eueeKele ØeMve

1. mene eceueeve keâeepeS—

Gòej— jepeveeelekeâ
evejeeßele
keâceÙeeiee
ØeKÙeele
yenDeeÙeecee
ØelÙekeâ

hee[le
he$se
ieeleeJeeOe
JÙeekelelJe
keâeÙekeâllee
he$ekeâej yeOe

2. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (3) (Ke) (3) (ie) (7) (le) (7) (*) (3) (Ûe) (3)~

3. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS

Gòej— (keâ) Deepe Gme oeveyeOe keâ eueS ekeâmeeve je jn n~

(Ke) Gve eovee keâceÙeeiee Deej mJejepÙe he$ee keâe Oece Lee~

(ie) Fme he$e keâe Gvneve Deheve Keve-hemeeve me meeÛee~

(le) Øeleehe Dehevee ueekeâeØeÙelee keâ yeue hej meehleeenkeâ me oevekeâ ne ieÙee~

(*) eJeoÙeeLee pee meeØeoeeÙekeâlee keâ Øeyeue eJejeOee Le~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) hee" keâ ØeLece DeveÛÚo ce keâne ieF yeele ieCeMe Mekeâj eJeoÙeeLee pee keâ meoYe ce n~ keÙeeekeâ ieCeMe Mekeâj eJeoÙeeLee ekeâmeevee Deej cepeoje keâ ncepeeuee, mJele$elee-me«eece keâ DeoYele ÙeeoOee leLee he$ekeâeje keâ yeOe Deej ceeieoMekeâ Le~

(Ke) ieCeMe Mekeâj eJeoÙeeLee keâe Meneole keâ DeJemej hej yeveejmeeoeme ÛeleJeoe ve keâne Lee—Je Deheve oevee neLee me Dehevee meye-keâÚ ueše ove keâ eueS DeeS Le, keâÚ heeve Deej mecešve keâ eueS vene~ Keo keâe eleue-eleue peueekeâj Fmeeeve Ùele keâe ceMeeue yeveve keâ eueS DeeS Le, Oeje hej DeOeje heâueeve keâ eueS vene~

(ie) ceneJeej Øemeeo oeJeJeoe ve ieCeMe Mekeâj keâe ØeMemee ce keâne n—'GOej Je cePe Dehevee eMe#ekeâ Deej ie® ceevele Le FOej ce mJeÙe ne ekeâlevee yeelee ce Gvn Dehevee ie® ceevelee Lee~'

(le) 'Øeleehe' ne Gvekeâ yenDeeÙeecee JÙeekelelJe keâe DeeYeJÙeekele Deej Gvekeâ mele<eceÙe peeJeve keâe De#eÙekeâeele keâe DeeOeej yevee~ Fme he$e keâe Gvneve Deheve Keve-hemeeve me meeÛee~ De«epee mejkeâj keâ oceve, DevÙeeÙe Deej Mee<eCe keâ eJe®oOe Gvneve 'Øeleehe' keâe Deenmekeâ ekeâle meheâue Deej keâejiej neLeÙeej keâ ¤he ce ØeÙekele ekeâÙee~ Jen mJele$elee-me«eece keâe ØelÙekeâ ieeleeJeeOe keâe keâõ Deej Delele: mJle$elee-me«eece keâe heÙeeÙe ne yeve ieÙee~

(*) Mekeâj pee oJeeje eueKee ieÙee ueKe 'DeelceelmeIe' Fme Øekeâej emeoOe nelee n, keÙeeekeâ keâevehej ce DeÛeevekeâ Ye[keâ eno-ceemuece oie ce ueeiee keâe yeÛeeve keâ ØeÙeeme ce Gvneve Keo Deheve ØeeCee keâe DeelceelmeIe keâj eoÙee Lee~

Yee<ee-%eeve

5. GoenjCe keâ Devemeej JeekeÙe yeouekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) oce jnve lekeâ DeeYecevÙe ve nej vene ceevee~

(Ke) meye ueeiee keâ Ûeue peeve lekeâ henjoej ojJeepe hej Ke[e jne~

(ie) melmeie Ûeueve lekeâ meye ueeie Meele ye" jn~

(le) Je<ee neve lekeâ Jen Jene Ke[e jne~

(*) veleepee keâ vene Deeve lekeâ pevelee Jene Ke[e jne~

6. evecveeueeKele Meyoe keâe DeLe meenle JeekeÙee ce ØeÙee ie keâeepeS—

Gòej— (keâ) ueekeâeØeÙelee = memeej ce eØeÙe~

ieCeMe Mekeâj eJeoÙeeLee Skeâ ueekeâeØeÙe velee Le~

(Ke) pePee¤ = keâe''ve mekeâŠe me pePeve Jeeuee~

ieCeMe Mekeâj eJeoÙeeLee keâe JÙeekelJe pePee® Øekeâej keâe Lee~

(ie) DeOeevekeâjCe = eyevee meeÛe eJeÛeej omeje keâe vekeâue keâjvee~

nce eyevee meeÛe-mecePe ekeâmee keâe DeOeevekeâjCe vene keâjvee ÛeeenS~

(le) Øeleehe = lepe

Øeleehe eJeoÙeeLee pee oJeeje evekeâeuee ieÙee Skeâ he$e Lee~

(*) DeelceelmeIe = DeelceyeeueOeve

eJeoÙeeLee pee ve DeelceelmeIe keâj eoKeeÙee~

7. e>eâÙee keâ GeÛele ¤he oJeeje ejkele mLeeve YeejS—

Gòej— (keâ) peye lekeâ keâceue ve Keevee KeeÙee leye lekeâ ceenve pee Ûekeâe Lee~

(Ke) peye lekeâ Jen ceeoj henÛelee leye lekeâ hepee ne Ûekeâe Lee~

(ie) peye lekeâ hee[le pee jeceeÙeCe-hee'' keâjle jn leye lekeâ ceevee Meeele me jne~

(le) peye lekeâ Gmeve ojJeepee yeo ekeâÙee leye lekeâ Ûeej Yeeie ieÙee Lee~

8. evecveeueeKele Devekeâ Meyoe keâ eueS Skeâ Meyo eueeKeS—

Gòej— (keâ) evejeeßele (Ke) hejeepele (ie) oeveyeOe

(le) je<šeÙe (*) meeØeoeeÙekeâlee

9. Meyoe keâe mene >eâce ce jKekeâj meeLekeâ JeekeÙe yeveeFS—

Gòej— (keâ) mekeâŠkeâeue ce Gvn keâeve menejeoiee? (Ke) Dehevee veeveneue ce Fme eJeYeele keâe pevce nDee Lee~

(ie) Oeje hej DeOeje heâueeve keâ eueS vene~ (le) Fme he$e keâe Deheve Keve-heemeve me KeeÛee~

(*) Devekeâ meheeokeâe ve Fmekeâ meheeokeâ me ØejCee uee~

(Ûe) eJeoÙeeLee pee keâ eÛeleve keâe ceue Lee—je<šeÛeleve~

10. JeekeÙee ce DeeS DeMeoOe Meyoe keâe MeoOe keâejS Deej JeekeÙe oeyeeje eueeKeS—

Gòej— (keâ) keâeve Gvekeâe Goj-pJeeuee Meele keâjiee~ (Ke) Gvekeâe veece ieCeMe Mekeâj jKee ieÙee~

(ie) Gvekeâe ØeJeMe he$ekeâeejlee keâ #e$e ce nDee~ (le) Gvekeâ he$ee ve Fme Dehevee DeeoMe yeveeÙee~

(*) Je enmee keâ jemle keâ eKeueeheâ Le~ (Ûe) Yeieleemen Gvekeâ mecceKe velecemlekeâ ne ieS~

(Ú) ekeâle Je mJeÙe keâe vene yeÛee heeS~

e>eâÙeelcekeâ-keâeÙe

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

22 meelJevee-he$e

ØeMveeJeuee

jÛeveelcekeâ ceuÙeekeâve

ceeeKekeâ ØeMve

1. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) keÙeeekeâ Jen hej>#eeDee ce JÙemle n (Ke) yeeOej (ie) Oevee ve

2. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej oeepeS—

Gòej— (keâ) Øemlele hee" keâe Meuee he$eelcekeâ n~

(Ke) Ùen he$e JeYeJe ve ueKeveT me eueKee n~

(ie) he®<eeLe keâe peeÛe keâe meceÙe eJeheellekeâeue ce nelee n~

(le) he$e-ueKekeâ keâe ece$e meenmee, OeÙeMeeuee leLee ceveeyeuee n~

3. MeyOe keâe GÛÛeejCe keâeepeS—

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

mekeâeuele ceuÙeekeâve

eueeKele ØeMve

1. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS—

Gòej— (keâ) (7) (Ke) (3) (ie) (3) (le) (3) (*) (7)~

2. evecveeueeKele keâe YeeJe mhe<š keâeepeS—

Gòej— Oeejpe, Oejce ..... Ûeeje~~

YeeJeeLe—GheÙekele heekeleÙee ce leuemeeOeme pee keânle n ekeâ OeÙe, Oece, ece$e Deej veeje Fve Ûeeje keâe heje#ee eJeheelle keâ meceÙe ce ne nelee n~

3. ejkele mLeevee keâe heele keâeepeS—

Gòej— (keâ) DeeMee n lece mJeemLÙe ueeYe keâj jn neie~

(Ke) mekeâš keâe le [e ce Yee Meele eÛelle jnvee keâeF leceme meeKe~

(ie) Ùe leevee ieCe lecnej heeme heÙeehle cee$ee ce GheueyOe n~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gllej eueeKeS—

Gòej— (keâ) ece$e keâ OeÙe, meenme Deej ceveeyeue hej ueKekeâ eJeceiOe ne peelee n~

(Ke) ece$e keâe menveMeekele DevekeâjCeeÙe n leLee Fmeme Ùen eMe#ee Øeehle keâe pee mekeâlee n ekeâ mekeâš keâ meceÙe ce Yee nce Meele eÛelle jnve keâe ØeÙeeme keâjvee ÛeeenS~

(ie) leuemeeOeme pee ve eJeheelle keâ meceÙe OeÙe, Oece, eJeJekeâ, meenme, melÙe, melekeâce Deeeo keâe DeeßeÙe ueve keâe hejeceMe eOÙee n~

(le) eØeÙee ve Deheie ne peeve hej Yee Deheve meenme Deej peeJešlee keâ keâejCe keâF yeej MeuÙe eÛeekeâlmee keâjeF meeLe ne Dehevee he{eF keâe Yee evejlej peeje jKee~

(*) ueKekeâ ve yeeÙejve, eceušve, peeÙemee, mejoeme, pekeâ SMeue, nueve keâueve Deeeo keâe GuueKe keâjkeâ Meejeejkeâ De#ecelee me ue [ve keâ GoenjCe eoS n~

Yee<ee-%eeve

5. evecveeueeKele JeekeÙee keâe MeOOe keâjkeâ oeyeeje eueeKeS—

Gòej— (keâ) lecnejle olešvee ye [e eJekeâjeue n~

(Ke) eJeheellekeâeue lee he®<eeLe keâe peeÛe keâe meceÙe n~

(ie) cePe keâYee-keâYee F<Ùee nelee n~

(le) leceve menve Meekele keâe heejÛeÙe eOÙee n~

6. Ghemeie-ØelÙeÙe heLekeâ-heLekeâ keâjkeâ eueeKeS—

Gòej— keâeelleceeve = keâeele + (ceeve) Deelece = Dele + (Fce)

DevekeâjCeeÙe = (Deve) + keâjCeeÙe Meejeejkeâ = Mejej + (Fkeâ)

7. evecveeueeKele MeyOe keâe YeeJeJeeÛekeâ me%eeS eueeKeS—

Gòej— JÙemlelee = JÙemle DeemLee = Deeemlekeâ

eJekeâjeuelee = eJekeâjeue ceveeyeue = ceveeyeuee

8. evecveeueeKele Meyoe keâ eJeueece Meyo eueeKeS—

Gòej— GheÙeeiee = DeveheÙeeiee yeeOekeâ =

heÙeehle = DeheÙeehle oyeuelee = yeueJelee

e>eâÙeelcekeâ-keâeÙe

Gòej— Úe$e mJeÙe keâj~

j Ûevee l cekeâ ceuÙeekeâve–4

1. evecveeueeKele Meyoe keâe JeCe-eJeÛÚo keâeepeS—

Gòej— eve®ooMÙe = ve + F + j + G + o + o + S + Me + Ùe + De

DeeOeÙeeje = De + Oe + F + Ùe + Dee + j + F

Skeâeve<" = S + keâ + De + ve + F + <e + " + De

Øeele<"e = he + j + le + F + <e + " + Dee

jeMevee = j + Dee + Me + De + ve + F

uehle = ue + G + he + le + De

2. eoS ieS JeekeÙee ce keâjCe leLee Deheeoeve keâejkeâ henÛeevekeâj eueeKeS—

Gòej— (keâ) Deheeoeve (Ke) keâjCe keâejkeâ (ie) keâjCe keâejkeâ

(le) keâjCe keâejkeâ (*) Deheeoeve keâejkeâ (Ûe) keâjCe keâejkeâ~

3. meej Tpee keâe nce ekeâve-ekeâve ¤he ce ØeÙeeie keâj mekeâle n Deej Ùen nceej eueS ekeâme Øekeâej ueeYeoeÙekeâ n?

Gòej— meej Tpee

meej Tpee meÙe me Øeehle neve Jeeuee meyeme cenlJeheCe iej-hejhejeiele Tpee keâe œeele n~ Ùen Tpee ekeâmee Yee Øekeâej keâe Øeo<eCe heoe vene keâjlee~ Ùen oelekeâeeuekeâ, Deemeevee me meueYe SJe DeeeLekeâ ¤he me memlee n~ YeejleJe<e ce meÙe keâe ØekeâeMe Je<e ce keâce-me-keâce 250 me 300 eovee lekeâ GeÛele cee$ee ce eceue peelee n~ Fmekeâe Fmleceeue meeuej keâkeâj, meeuej neŠj, [eÙej SJe meeuej uehe FlÙeeeo keâ oJeeje ekeâÙee pee mekeâlee n~ meej Tpee keâe ØeÙeeie heevee keâ eJelejCe Deej leje ce Keevee yeveeve SJe eyepeuee keâ ¤he ce ekeâÙee peelee n~ «eeceeCe #e$ee ce Fveme leje keâe eyepeuee, šeOJeeO, je[Ùee FlÙeeeo Deemeevee me ÛeueeS pee mekeâle n~

4. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gòej oeepeS—

Gòej— (keâ) ueKekeâ keâe leeueeye keâ ekeâveej Meece keâ meceÙe Skeâ ue[keâe eceuee~

(Ke) Ûeõcee Deej heLJee keâ yeeÛe keâ hejmhej Deekeâ<eCe keâ keâejCe leLee Ûeõcee keâ ueieeleej heLJee keâe Øeoe#eCee keâjle jnve keâ keâejCe, meceõ ce pJeej-Ùeevee heevee keâe Skeâ Deej ye{ peevee leLee YeeŠe Ùeevee heevee keâe leŠ peevee ne pJeej-YeeŠe Deeve keâe keâejCe n~

(ie) ØelÙekeâ peeJeOeeje keâe peeJeve keâ oevekeâ e>eâÙeekeâueehee keâe heje keâjve keâ eueS epeme Deeleejkele Meekele keâe DeeJeMÙekeâlee nelee n Gme Tpee keânle n~

(le) eJeoÙeeLee pee meeØeoeeÙekeâlee keâ Øeyeue eJejeOee Le~

(*) he®<eeLe keâe peeÛe keâe meceÙe eJeheellekeâeue ce nelee n~

5. evecveeueeKele eJekeâuhee ce me keâeve-mee eJekeâuhe mene n?

Gòej— (keâ) veveeleeue keâe

(Ke) heLJee keâe

(ie) Oeje hej ØekeâeMe ueeve keâ eueS

1. mene keâLeve keâ meeceve (3) keâe eÛenve ueieeFS–

Gòej– (keâ) (7) (Ke) (7) (ie) (7) (le) (3) (*) (3)~

2. evecveeueeKele Meyoe me YeeJeJeeÛekeâ me%ee yeveeFS—

Gòej– PevePeveevee	=	PevePeveenš	GuePevee	=	GuePeve
leyejevee	=	leyejenš	JÙeekeâue	=	JÙeekeâuelee
Glmekeâ	=	Glmekeâlee	Jeej	=	Jeejlee

3. evecve heekeleÙee keâe YeeJeeLe mhe<š keâeepeS—

Gòej– Deepe lePekeâe ..... hej eoÙee~

YeeJeeLe—GheÙekele heekeleÙee keâ ceeOÙece me keâJeeÙe$ee heâue keâ oJeeje ceve<Ùe keâ mJeeLeheCe JÙeJenej keâe JeCeve keâjle nS keânlee n ekeâ n heâue! Deepe lej oKe keâ #eCee ce DeLeele leje Smee yeje DeJemLee ne peeve hej, lej meKe peeve hej pee YeJeje Øeele: Deekeâj lePe hej Dehevee Øece ueŠeÙee keâjlee Lee, Jen Yee vene Deelee n~ pee JeeÙe keâYee lePe Dehevee ieeo ce uekeâj hÙeej keâjlee Lee, Deepe leje yeje meceÙe Deeve hej Gmee JeeÙe ve lePe Deheve Skeâ lepe Peekeâ me Oejlee hej eieje eoÙee n~

4. evecveeueeKele Meyoe keâe MeoOe keâjkeâ eueeKeS—

Gòej– Gjpee	=	Tpee	meciieenle	=	meienele
meJeemLÙe	=	mJeemLÙe	DeheMee<eš	=	DeheeMe<š
MeYÙelee	=	meYÙelee	hejo<eCe	=	Øeo<eCe
meeceele	=	meeecele	hejÙeeie	=	ØeÙeeie

5. evecveeueeKele ØeMvee keâ Gòej eueeKeS—

Gòej– (keâ) keâeJe ve Smee FmeeueS keâne n ekeâ keÙeeekeâ nce hee#eÙee Deej yeeouee keâ meoMe keâe mecePe ne vene heele n ekeâ Jee nceme keÙee keânvee Ûeenle n~

(Ke) epeme Øekeâej lej keâ omej keâece DeeJeMÙekeâ nele n, Gmee Øekeâej ØeeLevee Deej keâeleve keâe Yee DeeJeMÙekeâ mecePevee ÛeeenS~ lej keâ meYee meomÙee keâe pe¤je keâece Úe [keâj ØeeLevee Deej keâeleve ce Yeeie uevee ÛeeenS~ heejJeej keâe meeceenkeâ ØeeLevee keâe ye[e cenlJe nelee n~ Gmeme heejJeej keâ nj meomÙe keâe ceve lee heeJe$e nelee ne n, heejJeej ce meKe Deej Meeele keâe JeeoOe Yee nelee n~

(ie) yeleeve Jeeuee ve ueKekeâ keâe yeleeÙee ekeâ cen, Úelee, ceŠe"Ùee Deej heje hej yejheâ keâe nukeâe mee Ûeeoj eÛehekeâ ieF Lee~ ceevee oeveÙee keâe yenÙeeF {keâve keâ eueS Øekeâele ve MeJe keâ eueS meheâo Deej "[keâheâve keâe ØeyeOe keâj eoÙee Lee~

(le) yeeÙeeieme keâe eveceeCe heMeDee keâ ceue, ceeveJe keâ ceue-ce$e, heeOee keâe heelleÙee, keâ[e-keâjkeâš, keâe<e keâ JÙeLe heoeLe Deej lejue DeheeMe<Še me ekeâÙee peelee n~ Fmece ceeLeve ieme keâe Glheelle nelee n epemekeâe Fmleceeue lejue keâeÙee ce leLee eJeoÙele keâ eueS ekeâÙee pee mekeâlee n~ yeeÙeeieme ce ceeLeve keâ Deeleejkele keâeyeve [eF DeekemeeF[, neF[epeve leLee veeFšepeve iemee keâe Yee eceßeCe nelee n, hejle ceeLeve keâe cee$ee meJeeeOekeâ nelee n~ yeeÙeeieme keâe Glheeove Jeeenle ceue leLee DeeoÙeeeiekeâ DeheeMe<Še me Yee ekeâÙee pee mekeâlee n~ Yeejle ce yeeÙeeieme eveecele keâjve keâe keâejKeevee eouuee keâ Deeme-heeme DeeKeuee ce emLele n~ yeeÙeeieme me Tpee Øeeehle keâ yeeo yeÛe nS DeheeMe<š keâe Keeo keâ ¤he ce Fmlecceue ekeâÙee pee mekeâlee n~

(*) ece$e keâe menveMeekele DevekeâjCeeÙe n leLee Fmeme Ùen eMe#ee Øeehle keâe pee mekeâlee n ekeâ mekeâš keâ meceÙe ce Yee nce Meele eÛelle jnve keâe ØeÙeeme keâjvee ÛeeenS~